

รายงานสถานการณ์เด็กในจังหวัดชายแดนใต้ 2559

กลุ่มด้วยใจ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

บทสรุปผู้บริหาร

เด็กที่อยู่ในสถานการณ์ความรุนแรงมากกว่า 13 ปี จากกรณีศึกษาในต่างประเทศพบว่าเด็กที่อยู่ในภาวะสงครามมาอย่างยาวนานเด็กจะมีภาวะซึมเศร้าซึ่งในจังหวัดชายแดนใต้ก็ไม่แตกต่างไปจากที่อื่นมากนัก ดังนั้น การศึกษาข้อมูลร่วมจากหลายองค์กรที่ทำงานด้านเด็ก ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองเด็กในการใช้ข้อมูลเพื่อไปกำหนดนโยบาย การศึกษาและการจัดทำรายงานครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อสร้างการตระหนักรู้ให้กับสังคมและนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่ส่วนกลางและระหว่างประเทศ 2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการป้องกันการละเมิดสิทธิต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและป้องกันการกระทำซ้ำของการละเมิดสิทธิเด็ก โดยการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้การศึกษาครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาสถานการณ์เด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ข้อมูลจะได้มาจากคำרא เอกสาร บทความ Website นำมารวบรวมและวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัว เพื่อศึกษานโยบาย แนวทาง สภาพปัญหาในการปกป้องคุ้มครองเด็ก โดยเตรียมคำถามถึงโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การศึกษาในครั้งนี้คาดหวังว่า 1 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปกป้องคุ้มครองเด็กจากสถานการณ์ความไม่สงบได้มีข้อมูลในการวิเคราะห์ และออกแบบการดำเนินการปกป้องคุ้มครองเด็ก 2 เกิดการตระหนักในสังคมถึงผลกระทบจากความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนใต้ และนำไปสู่การสร้างสังคมที่เอื้อต่อการปกป้องคุ้มครองเด็กโดยความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม และ 3 เด็กได้รับการปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยจากความรุนแรง

ผลการศึกษาพบว่า ในจังหวัดชายแดนใต้มีการเกณฑ์เด็กเป็นทหารและการใช้ประโยชน์จากเด็ก จากรายงานของคณะกรรมการความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้รายงานถึงสถานการณ์เด็กในพื้นที่ขัดแย้งด้วยอาวุธโดยกล่าวถึงสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยด้วยว่าถึงแม้ไม่มีการรายงานถึงกรณีการเกณฑ์เด็กเป็นทหารแต่ก็มีรายงานโดยรัฐบาลว่ามีการฝึกการใช้อาวุธให้กับเด็กอายุ 13 ปี ที่จังหวัด นราธิวาสในช่วงต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 นอกจากรายงานของสหประชาชาติแล้ว กลุ่มด้วยใจได้ดำเนินการบันทึกกรณีที่เด็กถูกกล่าวหาและมีการควบคุมตัวเด็ก จำนวน 4 เหตุการณ์ และมีการใช้ประโยชน์จากเด็กดังกรณีการใช้ภาพเด็กเพื่อการณรงค์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานความมั่นคง ในปี 2559 ยังมีการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ กับเด็กทั้งการควบคุมตัว ซักถาม และการตรวจดีเอ็นเอเด็ก จากสถิติตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2559 ในภาพรวมพบว่าจำนวนเด็กที่เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ สำหรับกรณีที่เด็กเสียชีวิตมีแนวโน้มที่คงที่และมีที่ท่าลดลงอย่างต่อเนื่องโดยเด็กเสียชีวิตจากการถูกยิงจำนวน 3 คน และเสียชีวิตจากการโดนระเบิดจำนวน 2 คน ทั้งนี้มีกรณีที่เด็กเสียชีวิตจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ จำนวน 1 คน ที่จังหวัดนราธิวาส ตั้งแต่ปี 2547ถึง2559

สรุปสถิติการวางเพลิงเผาโรงเรียนในพื้นที่ ทั้งหมด 326 โรงเรียน เป็นคดีความมั่นคง จำนวน 314 โรงเรียน แยกเป็น จังหวัดยะลา 81 โรงเรียน จังหวัดปัตตานี จำนวน 134 โรงเรียน จังหวัดนราธิวาส 83 โรงเรียนและจังหวัดสงขลา 17 โรงเรียน ที่เหลือ เป็นคดีอาชญากรรมทั่วไป 11 โรงเรียน เหตุร้ายที่เกิดกับบุคลากรทางการศึกษาในปี 2559 นี้จากรายงานศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ มีเหตุทำให้บุคลากรทางการศึกษาเสียชีวิตจำนวน 3 ราย และได้รับบาดเจ็บ 6 ราย ทั้งนี้จากรายงานของประธานสมาพันธ์ครู 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีครูที่เสียชีวิตจากสถานการณ์ความไม่สงบ รวมแล้ว 184 ราย และได้รับบาดเจ็บอีกจำนวน 127 ราย นอกจากนี้ยังมีการข่มขู่ครูและโรงเรียนด้วยเช่นกัน ซึ่งในปีนี้มีความน่ากังวลใจที่มีการใช้โรงพยาบาลเป็นสถานที่สำหรับโจมตีเจ้าหน้าที่

สำหรับการถอดบทเรียนการทำงานองค์กรด้านเด็กในจังหวัดชายแดนใต้ สามารถนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ให้กับเครือข่ายองค์กรที่ทำงานเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กดังนี้

1. ขยายกลุ่มเป้าหมายในการทำงานทั้งในแนวราบคือกลุ่มเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และกำหนดประเด็นในการทำงานด้านเด็กให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและดำเนินการส่งต่อผลการทำงาน ไปยังผู้ที่มีบทบาทในระดับนโยบายเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กในระดับ โครงสร้าง โดยการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. การทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยอาศัยการเชื่อมความสัมพันธ์กับองค์กรที่สามารถเข้าถึงหน่วยงานรัฐเพื่อการผลักดันการแก้ปัญหาในทุกกระดับ
3. การวางแผนการจัดหาแหล่งทุนในการทำงานเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กให้มีความต่อเนื่องและหลายช่องทางเพื่อการทำงานในระยะยาวซึ่งจะส่งผลดีต่อความต่อเนื่องและการวัดผลสำเร็จที่ประเมินจากการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของเด็ก
4. พัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กร กลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมการทำงานให้เข้าถึงการทำงานในระดับชาติและระหว่างประเทศ
5. ควรมีการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและมีกลไกในการติดตามผลการปกป้องคุ้มครองเด็กเพื่อสร้างความไว้วางใจและเกิดเครือข่ายต่อไป
6. การทำงานการปกป้องคุ้มครองเด็กควรทำงานเป็นเครือข่ายเพื่อเกิดพลังอำนาจในการต่อรองกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

เหตุการณ์ความไม่สงบมาตลอด 13 ปี ได้ทำลายวิถีชีวิตเด็กทั่วไป การปกป้องคุ้มครองเด็กจึงต้องมองหายุทธศาสตร์ในการทำงานระยะยาว และ ควรให้ความสำคัญในมิติทางด้านจิตใจเด็กทุกคน ดังนั้นการปกป้องคุ้มครองเด็กไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานราชการเท่านั้น หน้าที่เป็นของทุกคนที่ต้องตระหนักและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เพื่อสร้างความมั่นคงยั่งยืนของประเทศในอนาคตที่มีเด็กเป็นฐานของสังคมที่แข็งแกร่งต่อไป แต่การเติบโตมาในภาวะแวดล้อมที่ไม่ปกติและไม่เอื้อต่อการพัฒนาจึงไม่ใช่หนทางที่ดีหนักดังนั้นทุกฝ่ายควรร่วมมือกันดำเนินการในการสร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	1	
สารบัญ	3	
ส่วนที่ 1 บทนำ	4	
ส่วนที่ 2 สถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้	7	
ส่วนที่ 3 สถานการณ์เด็กในจังหวัดชายแดนใต้	12	
ส่วนที่ 4 ถอดบทเรียนการทำงานในการปกป้องคุ้มครองเด็กโดยหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน		31
ส่วนที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	42	

ส่วนที่ 1

บทนำ

ที่มา

จากข้อคิดเห็นของคณะกรรมการสิทธิเด็กต่อสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อมีการรายงานของประเทศไทยในปี 2012 ข้อที่ 83. ระบุว่า รัฐบาลไทยอยู่ในระหว่างการร่างแผนการปฏิบัติการเกี่ยวกับการคุ้มครองและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้และมาตรการที่ดำเนินเพื่อสนับสนุนการศึกษา แต่คณะกรรมการกังวลว่า ในบริบทความรุนแรงที่มีการใช้อาวุธซึ่งกำลังดำเนินอยู่นั้น

(ก) เด็กเป็นเหยื่อจากระเบิด การฆ่าโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และการโจมตีโดยกลุ่มติดอาวุธที่มีใช้เจ้าหน้าที่รัฐ และในบางโอกาสโดยกองกำลังความมั่นคงของประเทศไทย

(ข) โอกาสการได้รับการศึกษาถูกกระทบเนื่องมาจากการที่กลุ่มติดอาวุธที่มีใช้เจ้าหน้าที่รัฐมุ่งเป้าหมายที่โรงเรียนและครู ตลอดจนมาจากการที่มีหน่วยทหารรัฐบาลและกึ่งทหารของรัฐบาลใกล้โรงเรียน และ

(ค) เด็กจำนวนหนึ่งได้รับผลกระทบด้านจิตใจหรือทางอ้อม ซึ่งรวมถึงเด็กที่ได้ สูญเสียบิดามารดาคนใดคนหนึ่ง หรือบิดามารดาทั้งสองคน เด็กที่ได้รับบาดเจ็บ จากความรุนแรง เด็กที่เป็นพยานเหตุการณ์โดยประสบการณ์ตรงหรือรับทราบเหตุการณ์จากสื่อนอกจากวิธีการอื่น ๆ ตลอดจนเด็กและครอบครัวซึ่งได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์

ทั้งนี้ประเทศไทยจะต้องดำเนินการส่งรายงานต่อคณะกรรมการสิทธิเด็กอีกครั้งในเดือนตุลาคม 2560 ทั้งนี้ในหน่วยงานหลักที่ดำเนินการจัดทำรายงานคือ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีการจัดตั้งคณะทำงาน 7 หน่วยเพื่อระดมคนทำรายงานเรื่องเด็ก นอกจากนี้สถานการณ์สิทธิเด็กยังมีการพูดถึงในรายงาน Universal periodic review รายงานด้านอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี รายงานอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ รายงานอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ หรือ อื่นๆ

การจัดทำรายงานคู่ขนาน โดยองค์กรพัฒนาเอกชนในประเด็นสิทธิเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เกิดจากองค์กรหรือกลุ่มต่างๆที่อยู่กรุงเทพ หรือเป็นองค์กรระหว่างประเทศ นอกจากนี้การจัดทำรายงานสถานการณ์สิทธิเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กลุ่มด้วยใจที่จัดทำรายงานสถานการณ์เด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มาตั้งแต่ปี 2556 จนถึงปัจจุบันและเผยแพร่ผ่าน Website Deep south watch และ DSID หรือ Deep South Incident Database แต่ยังไม่ครอบคลุมถึงสภาพการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็ก ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

ดังนั้นการจัดทำรายงานสถานการณ์เด็กโดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการปกป้องคุ้มครองเด็ก การศึกษาข้อมูลร่วมจากหลายองค์กรที่ทำงานด้านเด็ก ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ จะเป็นประโยชน์ เกิดการยอมรับ และสามารถนำไปใช้ในการนำเสนอข้อมูลต่อไปได้โดยการจัดทำจากองค์กรในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสร้างการตระหนักรู้ให้กับสังคมและนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ร่วมกันทั้งในระดับพื้นที่ส่วนกลางและระหว่างประเทศ
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการป้องกันการละเมิดสิทธิต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและป้องกันการกระทำซ้ำของการละเมิดสิทธิเด็ก

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาสถานการณ์เด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยศึกษาผลกระทบที่เกิดกับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ตาม อนุสัญญาสิทธิเด็กได้กำหนดว่าเด็กคือผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ผลกระทบประกอบไปด้วยผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เกิดจากความขัดแย้ง ดำเนินการศึกษาผลกระทบทางด้านจิตใจ และความเป็นอยู่ของเด็กหรือครอบครัวเด็กที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสถานการณ์ความไม่สงบ จำนวน 5 คน และ ศึกษาแนวทางการปกป้องและคุ้มครองเด็ก ปัญหา และ อุปสรรค ในการทำงานโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐ จำนวน 10 คน และองค์กรพัฒนาเอกชน จำนวน 10 คน โดยใช้อนุสัญญาสิทธิเด็กเป็นหลักการในการพิจารณาถึงการละเมิด และ การค้นหาแนวทางในการปกป้องคุ้มครองเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ทั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษา ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2559 จนถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2559 ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง สถานการณ์เด็กในจังหวัดชายแดนใต้ครั้งนี้ เป็นการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และ การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทำให้การศึกษาคลอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาสถานการณ์เด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ข้อมูลจะได้อามาจากตำรา เอกสาร บทความ Website นำมารวบรวมและวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวเพื่อศึกษานโยบาย แนวทาง สภาพปัญหาในการปกป้องคุ้มครองเด็ก โดยเตรียมคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปกป้องคุ้มครองเด็กจากสถานการณ์ความไม่สงบ ได้มีข้อมูลในการวิเคราะห์ และ ออกแบบการดำเนินการปกป้องคุ้มครองเด็ก
2. เกิดการตระหนักในสังคมถึงผลกระทบจากความรุนแรงต่อเด็กที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนใต้ และนำไปสู่ การสร้างสังคมที่เอื้อต่อการปกป้องคุ้มครองเด็ก โดยความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและ ทางอ้อม
3. เด็กได้รับการปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัยจากความรุนแรง

ส่วนที่ 2

สถานการณ์ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนใต้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้

สาเหตุของความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้

กฤตยา อาชวนิจกุลและ คณะ ได้ศึกษาและพบว่าประวัติศาสตร์ของรัฐ ปัตตานี แบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ (1) สมัยราชอาณาจักรลังกาสุกะ (ราวพุทธศตวรรษที่ 7– พ.ศ. 2043) ลังกาสูกะ (2) ปัตตานีดารุสสะลาม หรือนครแห่งสันติภาพ (พ.ศ. 2043-2351) (3) การผนวกรัฐปัตตานีเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสยาม (พ.ศ. 2351) หลังจากรัชกาลที่ 1 ขยายอำนาจ มาเหนือสุลต่านและเจ้าเมืองท้องถิ่น ภายหลังจากสงคราม สยามปรับโครงสร้างการปกครองเมืองปัตตานี แบ่งแยกเป็น 7 หัวเมือง คือ ปัตตานี ยะลา ยะหริ่ง ะแงะ ราหัมมัน สายบุรี และหนองจิก ขึ้นกับสงขลา มีการย้ายชาวไทยพุทธเข้าไปอยู่ในเจ็ดหัวเมืองเหล่านี้ เพื่อสร้างสมดุลอำนาจในเชิงเชื้อชาติ และป้องกันการคุกคามจากชาวพื้นเมืองที่ไม่พอใจ จนกระทั่งพ.ศ. 2476 ก็มีประกาศจัดระเบียบราชการบริหาร ยกเลิกการตั้งเจ้าเมือง แต่งตั้งผู้นำท้องถิ่นจากกระทรวงมหาดไทย มณฑลปัตตานีจึงแบ่งออกเป็น 3 จังหวัด คือปัตตานี ยะลา นราธิวาส ถึงปัจจุบัน

จากประวัติศาสตร์และรูปแบบการปกครอง สามารถสรุปได้ว่าความรากเหง้าของปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยมีสาเหตุมาจาก ประวัติศาสตร์ที่ และด้วยนโยบายการปกครองในสมัยนั้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเคลื่อนย้ายคนในพื้นที่เดิมไปอยู่ในประเทศมาเลเซีย ในขณะที่คนจากส่วนอื่นของประเทศไทยได้เข้ามาอาศัยในพื้นที่ปาตานี และต่อมามีเหตุการณ์หลายเหตุการณ์ที่สร้างเงื่อนไขทำให้ประชาชนในพื้นที่ต้องการเป็นประเทศราชเหมือนในอดีต รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่¹

ในขณะที่ รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ ศรีสมภาพ จิตภิรมย์ศรีและคณะ (2559) ได้รายงานถึงสถานการณ์ความรุนแรงดังนี้ในช่วง 12 ปี พบว่า สถิติจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547-2558 เกิดเหตุการณ์ทั้งสิ้น 15,374 เหตุการณ์ โดยรวมมีเหตุการณ์เฉลี่ยปีละ 1,281 เหตุการณ์ ผู้เสียชีวิตในรอบ 12 ปี มีทั้งสิ้น 6,543 ราย ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ ในรอบ 12 ปี มีทั้งสิ้น 11,919 ราย โดยในปี พ.ศ. 2558 เมื่อแยกให้ชัดเจนระหว่างผู้เสียชีวิตที่เป็นเป้าหมายอ่อนแอ (Soft Targets) อย่างเช่นประชาชนทั่วไป ข้าราชการลูกจ้างของรัฐที่มีเชื้อสายถืออาวุธ ครู เด็ก พระและผู้นำ ศาสนา เป้าหมายอ่อนแอนี้

¹ กฤตยา อาชวนิจกุลและ คณะ ,ความรุนแรงและความตายภายใต้ันนโยบายรัฐ : กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จะมีจำนวนร้อยละ 66 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด ส่วนเป้าหมายที่มีความเข้มแข็ง (Hard Targets) เช่น เจ้าหน้าที่ที่ติดอาวุธ ทหาร ตำรวจ ทหารพราน อส.และชรบ.รวมทั้งกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านที่ต้องถืออาวุธในการปฏิบัติหน้าที่ด้านความมั่นคง เป้าหมายที่เข้มแข็งพวกนี้ มีจำนวนร้อยละ 34 ของผู้เสียชีวิตทั้งหมด ซึ่งประเภทของเหตุการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2558 ส่วนใหญ่จะเป็นการยิง จำนวน 299 เหตุการณ์ การก่อเหตุ ค้ำระเบิดมากเป็นลำดับสอง จำนวน 224 เหตุการณ์ ตามมาด้วยการก่อกวนสร้างสถานการณ์ จำนวน 59 เหตุการณ์ ประเภทเหตุการณ์อื่นๆ จำนวน 41 เหตุการณ์ การวางเพลิง จำนวน 31 เหตุการณ์และพบศพจำนวน 19 เหตุการณ์ การยิงมักทำให้อัตรการตายสูงมากกว่าวิธีการอื่นๆ²

จากสองมุมมองของนักวิชาการอาจจะกล่าวได้ว่าจากปัญหาทางด้านประวัติศาสตร์ในอดีตและการบริหารปกครองของรัฐบาลในหลายยุคหลายสมัยที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และนโยบายที่ใช้แก้ปัญหาคความไม่สงบในช่วง 12 ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดความขัดแย้งไม่สิ้นสุดจนมาถึงปัจจุบัน

ภาพจาก Insurgent Targeting of Teachers as Communications Southern thailand <http://www.slideshare.net/piscataway44x/targeting-teachers-as-communications-southern-thailand-37348891>

² รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ ศรีสมภาพ จิตภิรมย์ศรีและคณะ (2559) , ฐานข้อมูล DSID: การวิเคราะห์ข้อมูลเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบปี 2558 <http://www.deepsouthwatch.org/node/7942>

ผลกระทบจากความรุนแรงของการใช้อาวุธที่มีต่อเด็ก

ในหลายพื้นที่บน โลกใบนี้มีความขัดแย้งและสงครามเกิดขึ้นเกือบทั่วทุกทวีป ไม่ว่าจะเป็นประเทศ ชูแดน ซีเรีย อัฟกานิสถาน และผลจากภาวะสงครามก็ได้กลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรง ดังที่ปรากฏในหลายๆรายงานของหน่วยงานระดับโลกไม่ว่าจะเป็นรายงานสหประชาชาติ รายงานขององค์การยูนิเซฟ ที่ได้นำเสนอรายงานผลกระทบต่อเด็กในหลายมิติทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ในการศึกษาของJoanna Santa Barbara³ ก็กล่าวในรายงานเรื่องผลกระทบของสงครามต่อเด็กและความจำเป็นในการหยุดสงคราม ว่าเด็กจะได้รับผลกระทบดังนี้

1. การเสียชีวิต เกิดจากผลจากการใช้ความรุนแรงในภาวะสงคราม เด็กเสียชีวิตเหมือนพลเรือนทั่วไป และผลจากการเป็นเป้าหมายโดยตรงและ การทำลายล้างทางเชื้อชาติ
2. การบาดเจ็บ เด็กได้รับความเจ็บปวดจากการบาดเจ็บ และเป็นผลมาจากการใช้อาวุธสงคราม
3. ความพิการ เด็กเป็นล้านๆคนต้องพิการจากภาวะสงคราม ต้องได้รับการเข้าถึงการเยียวยาและบริการฟื้นฟู และต้องใช้เวลามากกว่า 10 ปีในการติดตั้งอวัยวะเทียม เด็กที่รอด จากเหตุระเบิดไม่ค่อยได้ใส่อวัยวะเทียมที่สามารถให้ทันกับการเติบโตอย่างต่อเนื่องของแขนขาของพวกเขา.
4. การเจ็บป่วย จากสภาพของสงครามทำให้เด็กตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ว่าจะเป็นเรื่องการขาดสารอาหาร ความไม่สะอาด น้ำ อณามัย ที่อยู่อาศัย และการเข้าถึงบริการทางด้านสาธารณสุขต่างๆ
5. การข่มขืนและการบังคับให้เป็นโสเภณี มักจะเกิดในพื้นที่สงครามและการล้างเผ่าพันธุ์ และ ชีวิตของผู้ลี้ภัยจากผลกระทบทางกายภาพที่ยั่งยืนใน โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ รวมทั้ง โรคเอดส์ ผลกระทบทางจิตวิทยาและการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต
6. ความทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจ เด็ก ๆ จะสัมผัสกับสถานการณ์ของความหวาดกลัวและความกลัว ในช่วงสงคราม ประสบการณ์ที่ส่งผลกระทบที่ยั่งยืนเช่น โรคเครียดหลังถูกทารุณกรรม การสูญเสียอย่างรุนแรงและภาวะการหยุดชะงักในชีวิตของพวกเขานำไปสู่อัตราที่สูงของการเกิดภาวะซึมเศร้าและความวิตกกังวลในเด็ก
7. ผลกระทบทางด้านจริยธรรมและจิตวิญญาณ คือการที่เด็กอาจจะเปลี่ยน โครงสร้างทางจริยธรรมของพวกเขา โทกหก ขโมย และขายบริการทางเพศ เพื่อความอยู่รอด พวกเขาจะถูกเปลี่ยนแปลงจริยธรรมที่ดีไปสู่การมีส่วนร่วมในการฆ่าหรือกลายเป็นทหารเด็ก
8. การสูญเสียคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม พวกเขาสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมและสังคมในรูปแบบชุมชนเดิมที่พวกเขาเคยอยู่และอาจจะฟื้นฟูในระหว่างที่อยู่ในค่ายผู้อพยพ

³ Joanna Santa Barbara ,ผลกระทบของสงครามต่อเด็กและความจำเป็นในการหยุดสงคราม <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2080482/>

9. ทหารเด็ก มีการประมาณการว่ามีทหารเด็กกว่า 10,000 คนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี ใน 60 ประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ตัวอย่างผลกระทบต่อเด็กที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันจากสภาวะสงครามคือประเทศซีเรียที่มีความขัดแย้งมากว่า 5 ปี พบว่าเด็กในรายงานสถานการณ์การปกป้องสิทธิเด็กในซีเรียได้มีการศึกษาว่าสถานที่ใดที่มีความปลอดภัยสำหรับเด็ก ซึ่งผลปรากฏว่า ความรู้สึกปลอดภัยคือการหยุดการระเบิด และความรุนแรงสิ้นสุดลง ซึ่งความรุนแรงในซีเรียคือการที่เด็กอยู่ในอันตรายและภัยคุกคามอย่างต่อเนื่องจากความขัดแย้งด้วยอาวุธและจากการศึกษาขององค์กร Child Protection Working Group (CPWG) พบว่าเด็กในพื้นที่จังหวัดโฮล์มส่วนใหญ่จะได้รับบาดเจ็บหรือถูกฆ่าโดยการปะทะที่ด่านตรวจ เครื่องบินรบ รถถัง หน่วยซุ่มยิง และอาคารที่ถูกไฟไหม้ แม้แต่ถนนที่เด็กๆมองว่าจะปลอดภัยก็ไม่ปลอดภัยเพราะง่ายต่อการปะทะด้วยอาวุธ เด็กๆเป็นเป้าหมายเฉพาะของความรุนแรงและการปะทะจากการศึกษาพบว่า ร้อยละ 26.5 ของการตายของเด็กเกิดจากอาวุธขนาดเล็ก เช่น จากหน่วยซุ่มยิง อยู่ในพื้นที่ที่มีการปะทะ หรือการปฏิบัติการปะทะ การที่เด็กอยู่ในภาวะสงครามส่งผลให้พวกเขาถูกกระตุ้นความรู้สึกหวาดกลัว เช่นการที่แม่บอกว่าให้วิ่งหนีเมื่อได้ยินเสียงระเบิดและเสียงนั้นก็ส่งผลต่อเด็กอย่างมาก และโดยธรรมชาติของความขัดแย้งเด็กที่อาศัยในพื้นที่ที่มีด่านตรวจ หลุมศพ การระเบิด การเห็นอวัยวะของศพ เครื่องบิน การปะทะ อย่างต่อเนื่องและไม่เปลี่ยนแปลงของภัยคุกคามที่กำลังติดอาวุธ จะทำให้เด็กอยู่ในความหวาดกลัว ปฏิกริยาทั่วไปที่เด็กแสดงออกมาคือเด็กจะกรี๊ดร้องอยู่ที่บ้านและเรียกร้องหาพ่อแม่ของพวกเขา

ซึ่งเมื่อมาพิจารณาสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ก็พบว่าสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นมีความคล้ายคลึงกับสถานการณ์ทั่วโลกที่มีความขัดแย้ง เพียงแต่ความรุนแรงอาจน้อยกว่ามาก ดังนั้นเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็ก เราจึงมองหากลไกที่จะดำเนินการเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กแน่นอนว่าหนึ่งในกลไกที่ใช้ดำเนินการอยู่ทั่วโลกหรือแม้แต่ในประเทศไทยนั้นก็คือ กลไกของสหประชาชาติ ที่มีอนุสัญญาสิทธิเด็กที่เป็นเครื่องมือในการ ปกป้อง คุ้มครอง และ ป้องกันการละเมิดหรือทำร้ายเด็กไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใดก็ตาม ทั้งนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child = CRC) เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 1989/2532 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน 1990/2533 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีหลักการที่สำคัญว่าเด็กทุกคนมีสิทธิต่าง ๆ ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและประเทศสมาชิกของอนุสัญญานับนี้ต้องดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้การปกป้องคุ้มครองและส่งเสริมการใช้สิทธิของเด็กอย่างเต็มที่และอย่างน้อยต้องเป็นไปตามมาตรฐานของอนุสัญญาฯ ซึ่งได้รับการยอมรับทั่วโลกว่าข้อกำหนดต่าง ๆ ในอนุสัญญาฯ เป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการดูแลคุ้มครองเด็ก ปัจจุบันอนุสัญญานับนี้มีภาคีสมาชิกถึง 195 ประเทศ คงเหลือเพียง 2 ประเทศ

เท่านั้นที่ยังไม่เข้าเป็นภาคีสมาชิกคือประเทศโซมาเลียและสหรัฐอเมริกา ในส่วนของประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาเมื่อวันที่ 27 มีนาคม 1992 และมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยในฐานะเป็นกฎหมายระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 26 เมษายน 1992 นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติได้จัดทำตราสารทางกฎหมายระหว่างประเทศอีก 3 ฉบับ ในรูปแบบของพิธีสารต่อท้ายอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยกำลังอาวุธ (Optional Protocol on the involvement of Children in Armed Conflict) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเรื่องการค้าเด็ก การค้าประเวณีเด็กและสื่อลามกที่เกี่ยวกับเด็ก (Optional Protocol on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography) และ พิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เรื่องกระบวนการติดต่อร้องเรียน หรือ Optional Protocol to the Convention of the Rights of the Child on a Communication Procedure” (OP3 CRC) ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามทั้ง 3 ฉบับ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดพันธกรณีให้ประเทศภาคีสมาชิกคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยแยกเป็น ประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเภท คือ สิทธิในชีวิตและการอยู่รอด สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิในการพัฒนา และ สิทธิในการมีส่วนร่วม

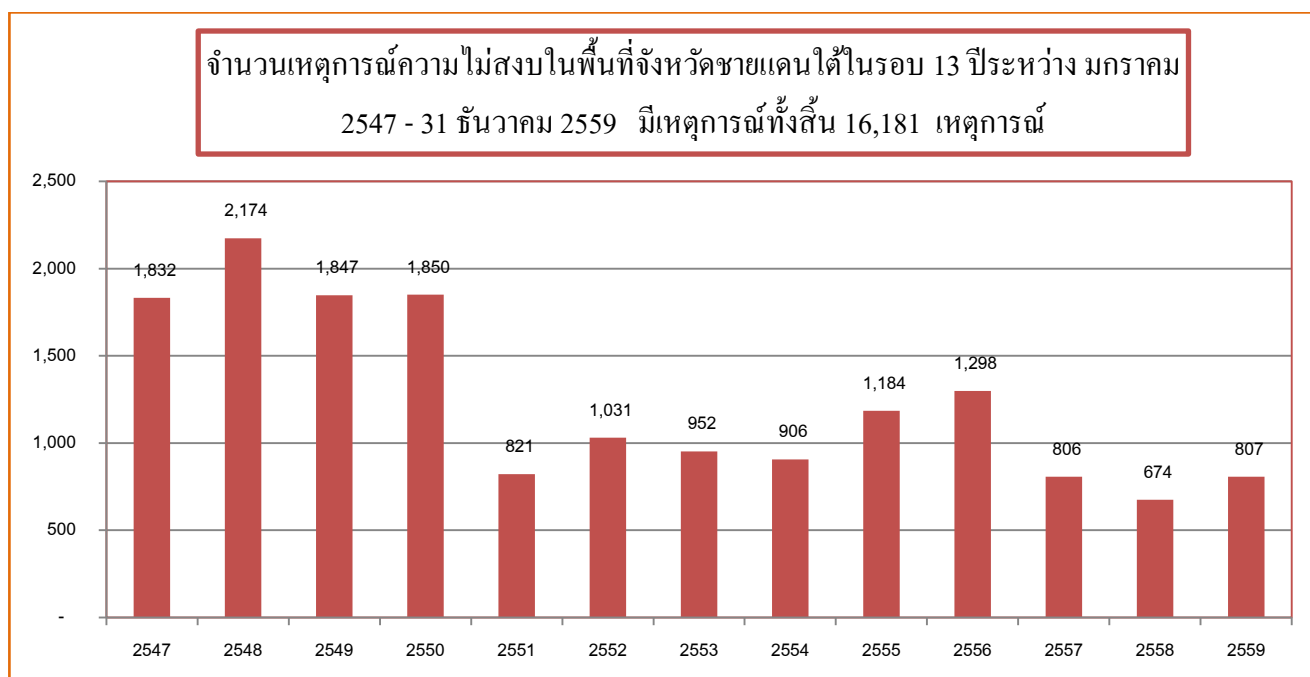
นอกจากนี้ ในการปกป้องคุ้มครองเด็กในสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบกับเด็กทั้งในระยะสั้นและระยะยาวดังผลกระทบที่เกิดขึ้นในประเทศซีเรีย จึงต้องมีการทำงานจากหลายภาคส่วนเพื่อร่วมในการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เราจึงเห็นความพยายามของรัฐบาลไทยในการดำเนินการเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กในจังหวัดชายแดนใต้ได้จากนโยบายปี 2560-2562 ของสภากาชาดที่ระบุดึงนโยบายในการสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของเด็ก และวัตถุประสงค์ในข้อแรกที่มีการระบุถึงการสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชน ไม่เพียงแต่รัฐบาลเท่านั้นที่พยายามขับเคลื่อนการปกป้องคุ้มครองเด็ก องค์กรพัฒนาเอกชนในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรที่ทำงานกับเด็ก องค์กรระหว่างประเทศ ก็ทำงานขับเคลื่อนการปกป้องคุ้มครองเด็กด้วยเช่นกัน และ เมื่อผนวกกับกระบวนการสันติภาพที่กำลังดำเนินการ โดยรัฐบาลไทยร่วมกับมาราปาตานีเราจึงมองเห็นความมุ่งมั่นตั้งใจสร้างความปลอดภัยและปกป้องคุ้มครองเด็กจากทุกภาคส่วน

ส่วนที่ 3

สถานการณ์เด็กในจังหวัดชายแดนใต้

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้

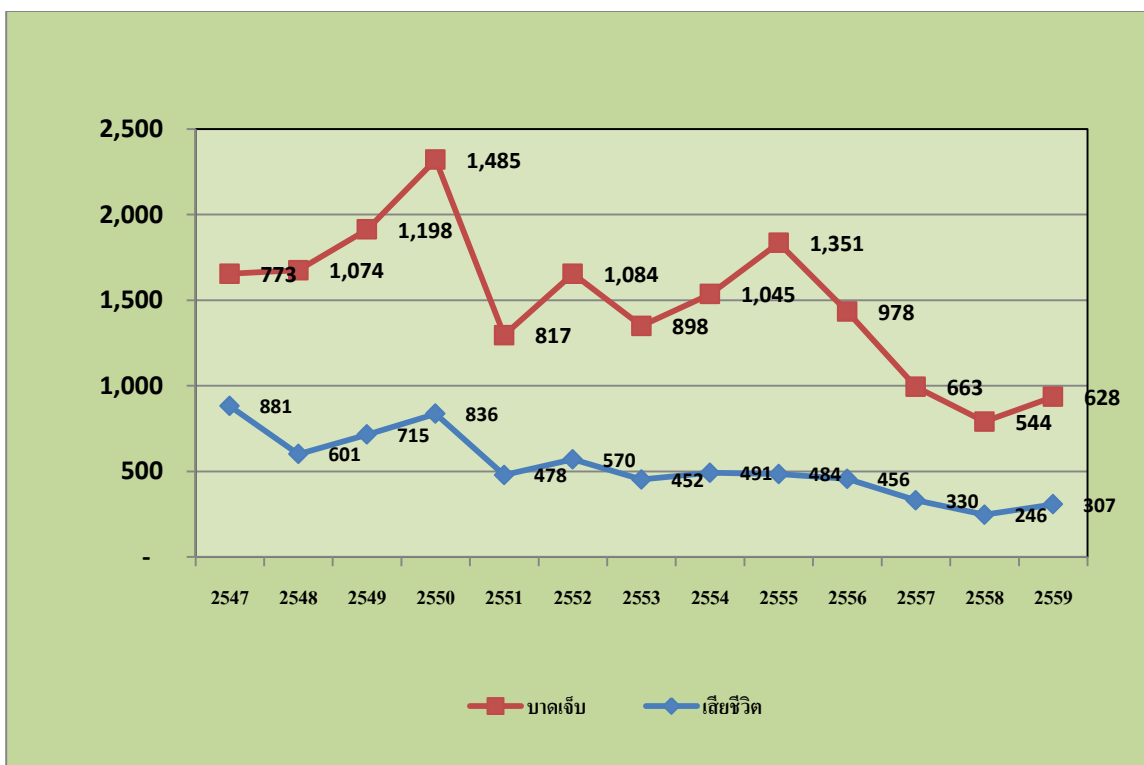
สถานการณ์ความไม่สงบตั้งแต่ พ.ศ. 2547 จนถึง พ.ศ. 2559 ได้มีความพยายามในการแก้ปัญหาโดยรัฐบาลมาอย่างต่อเนื่อง แต่ที่เป็นความหวังให้กับผู้คนในสังคมมากที่สุดในตอนนี้เป็นกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติภาพโดยรัฐบาลไทย โดยมีหัวหน้าคณะพูดคุยคือ พลเอกอักษรา เกิดผล และมาราปาตานีที่มี นาย อาวัง ญาบะ เป็นแกนนำในการพูดคุย และมีการพบปะกันอย่างต่อเนื่องตลอดปี 2559 และมีการนำเสนอ พื้นที่ปลอดภัย เป็นประเด็นที่นำมาพูดคุยใน วันที่ 23 มีนาคม 2559 และมีการให้ความสำคัญมากขึ้นในการพบปะกันเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2559 ตลอดจนล่าสุดเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2559 แต่กระนั้นก็ตามสถานการณ์ความรุนแรงก็ไม่ได้ลดลงดังในตารางที่แสดงจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 จำนวน 133 เหตุการณ์ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 19.73

เมื่อพิจารณาจากจำนวนเหตุการณ์ที่เพิ่มขึ้นก็ส่งผลให้จำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บเพิ่มขึ้นเช่นกันซึ่งในปี พ.ศ. 2559 มีจำนวนผู้เสียชีวิตจำนวน 307 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 จำนวน 61 คน และ จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บจำนวน 628 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 จำนวน 84 คน

สถานการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2559 ที่เกิดขึ้นพบว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือการยิงซึ่งเกิดขึ้นจำนวน 370 เหตุการณ์ รองลงมาคือเหตุการณ์ระเบิด จำนวน 197 เหตุการณ์

สถิติแสดงจำนวนผู้เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ตั้งแต่ปี 2547-2559

การละเมิดต่อเด็กจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงสถานการณ์เด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ในทุกมิติโดยใช้แนวทางในการศึกษาจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและเทียบเคียงจากรายงานสถานการณ์เด็กในพื้นที่ขัดแย้งจากรายงานที่นำเสนอโดยสหประชาชาติ ตัวเลข สถิติ และการลงพื้นที่เพื่อบันทึกเหตุการณ์จากผู้ที่ได้รับผลกระทบบางส่วนพบว่าสถานการณ์เด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบดังนี้

ตารางแสดงการละเมิดสิทธิเด็กในจังหวัดชายแดนใต้ พ.ศ. 2559

เดือน	เสียชีวิต	บาดเจ็บ	การบังคับใช้กฎหมายพิเศษ	ตรวจ DNA	ควบคุมตัว
มกราคม			9		
กุมภาพันธ์		3			
มีนาคม			3		
เมษายน	1	6			
พฤษภาคม		1			
มิถุนายน		2			
กรกฎาคม		1			
สิงหาคม	3	4	1		1
กันยายน	1			3	
ตุลาคม		8			
พฤศจิกายน		1	1	1	1
ธันวาคม		1			
รวม	5	27	14	4	2

ที่มา : กลุ่มวิจัย

1. การเกณฑ์เด็กเป็นทหารและการใช้ประโยชน์จากเด็ก

จากรายงานของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้รายงานถึงสถานการณ์เด็กในพื้นที่ขัดแย้งด้วยอาวุธโดยกล่าวถึงสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศไทยด้วยว่า ถึงแม้ไม่มีการรายงานถึงกรณีการเกณฑ์เด็กเป็นทหารแต่ก็มีรายงานโดยรัฐบาลว่ามีการฝึกการใช้อาวุธให้กับเด็กอายุ 13 ปี ที่จังหวัด นราธิวาสในช่วงต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2559⁴ นอกจากรายงานของสหประชาชาติแล้ว กลุ่มวิจัยได้ดำเนินการบันทึกกรณีที่เด็กถูกกล่าวหาและมีการควบคุมตัวเด็ก จำนวน 4 เหตุการณ์คือ

1. เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2559 มีการควบคุมตัวเด็ก จำนวน 9 คน และผู้ปกครองเพื่อสอบถามถึงกรณีที่มีการเดินเป็นกลุ่มบริเวณรอบหมู่บ้านในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส⁵

⁴ General Assembly Security council ,2016 Children and armed conflict Report of The Secretary-General http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2016/360

⁵ สัมภาษณ์เด็กและครอบครัวเมื่อเดือนมีนาคม 2559

2. เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2559 มีเด็กอายุ 13 – 14 ปี จำนวน 3 คน ได้ใช้สเปรย์ฉีดคำว่า RKK บนถนนในหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่จังหวัดยะลา⁶
3. เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559 มีการควบคุมตัววัยรุ่นที่ขับจี้รถซึ่งจำนวน 100 คน และตรวจเก็บดีเอ็นเอเพื่อไปเปรียบเทียบกับคดีความมั่นคง
4. เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2559 มีเด็กอายุ 14 ปี ถูกควบคุมตัวและซักถามที่สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานี
5. เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2559 มีเด็กหญิงอายุ 15 และ 17 ปี ถูกควบคุมตัวและซักถามที่ค่ายทหารแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานี และมีการตรวจดีเอ็นเอ⁷
6. เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2559 มีเด็ก 4 ขวบ ถูกตรวจดีเอ็นเอระหว่างการปิดล้อม ตรวจค้น ที่จังหวัดปัตตานี⁸
7. เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2559 มีเด็กอายุ 17 ปี ที่จังหวัดยะลา ถูกควบคุมตัว ในค่ายอิงคยุทธบริหาร จังหวัดปัตตานี และมีการตรวจดีเอ็นเอ⁹

ทั้งนี้เด็กที่เข้าร่วมขบวนการมีหน้าที่ในการคู่มือทาง ส่งเสียง และ ยาให้กับกองกำลังติดอาวุธ¹⁰ โดยส่วนใหญ่การก่อเหตุที่เป็นกรยิงด้วยหนังสติ๊ก การฉีดสเปรย์ ก็จะทำให้เด็กปฏิบัติการ และมีเด็กบางกรณีที่ติดยาเสพติดทำหน้าที่ดังกล่าวเพราะต้องการเงินค่าจ้าง ผู้ที่ชักชวนเด็กให้เข้าร่วมคือ ครูสอนศาสนา ประธานรุ่น หรือผู้นำเยาวชน ซึ่งเด็กจะเข้าร่วมในช่วงที่มีการเรียนศาสนาในชั้น 4-10

จากการสัมภาษณ์จากทั้ง 4 กรณี พบว่ามีเด็กที่ถูกควบคุมตัวด้วยกฎหมายพิเศษจำนวน 16 คน ในจำนวนนี้มี 1 คน ที่ถูกควบคุมตัวในค่ายทหารเกิน 24 ชั่วโมง ซึ่งเพิ่มขึ้นกว่าปี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีการควบคุมตัวเด็กจำนวน 5 คน ในเบื้องต้นถึงแม้ไม่ปรากฏรายงานที่บ่งชี้ว่าเด็กเป็นทหารของขบวนการแบ่งแยกดินแดนที่ปฏิบัติการในพื้นที่ แต่ก็พบว่า เด็กอาจมีส่วนร่วมกับการสนับสนุนขบวนการแบ่งแยกดินแดนจากการสัมภาษณ์เด็กกลุ่มหนึ่งเมื่อเดือนมีนาคม 2559 พบว่าพวกเขาสนับสนุนกองกำลังของขบวนการแบ่งแยกดินแดนเพราะการยอมรับทหารของขบวนการแบ่งแยกดินแดนจากบุคคลในครอบครัว เด็กๆมีหน้าที่ในการ

⁶ สัมภาษณ์ตำรวจตระเวนชายแดนที่ 44 เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2559

⁷ สัมภาษณ์เด็กและครอบครัวเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559

⁸ สัมภาษณ์มารดาเด็กเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2559

⁹ สัมภาษณ์มารดาเด็กเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2559

¹⁰ สัมภาษณ์ตำรวจเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2559

นำเสบียงอาหารไปให้เมื่อกองกำลังมาในหมู่บ้าน และบอกว่าหากมีผู้นำที่ดีพวกเขาจะพร้อมที่จะเข้าร่วมกับ ขบวนการแบ่งแยกดินแดน

ในกระบวนการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ภายใต้สถานการณ์พิเศษนั้นปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลัก และ พระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ได้ให้การคุ้มครองเด็กทั้งที่ ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดและที่เป็นพยานในเหตุการณ์ โดยใน 2 กรณีแรก เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงได้มีการ เรียกเด็กไปตักเตือนและกล่าวโทษผู้ปกครองว่า หากมีการกระทำผิดซ้ำจะมีดำเนินคดีกับผู้ปกครอง แต่ 2 กรณีหลังเจ้าหน้าที่ได้มีซักถามโดยไม่มีสหวิชาชีพเข้าร่วมรับฟังในการสอบสวนหรือซักถาม นอกจากนี้ก็มีการตรวจดีเอ็นเอเด็กในระหว่างการควบคุมตัว ทั้งเด็กหญิงและเด็กชาย ในระหว่างการเข้าไปปิดล้อมก็ได้มีการซักถามเด็กอายุ 9 ปี แต่ไม่ได้ควบคุมตัวไปที่ศูนย์ซักถาม แต่ก็เป็นเรื่องที่น่ายินดีเพราะในปี พ.ศ. 2559 ไม่มีเด็กที่ถูกดำเนินคดี

กรณีที่เด็กถูกควบคุมตัวและถูกซักถามนั้นภายหลังเหตุการณ์พบว่าเด็กมีความรู้สึกกลัว กังวลใจ ตลอดเวลาว่าเจ้าหน้าที่จะมาควบคุมตัวเขาไปอีกครั้ง ซึ่งเป็นภาวะที่แม้แต่ผู้ใหญ่ก็มีความรู้สึกเช่นนี้เช่นกัน การเยียวยา แก้อาการ ขึ้นอยู่กับระยะเวลา ครอบครัว และสภาวะแวดล้อม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องติดตามดูแล ต่อไปจนกว่าเด็กเหล่านี้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ

ภายใต้สถานการณ์ที่มีการใช้อาวุธสงครามต่อกันเช่นนี้กรณีเด็กที่มีความเกี่ยวข้องกับกองกำลังติดอาวุธ จำเป็นที่จะต้องพิจารณาภายใต้แนวความคิดที่ว่าพวกเขาคือ “เหยื่อ” ด้วยเหมือนกรณีที่เด็กได้รับผลกระทบทางตรงและต้องคำนึงถึงกระบวนการกลับคืนสู่สังคมของเด็กเหล่านี้ทั้งในสภาวะปัจจุบันและอนาคตเพื่อให้ เขากลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติต่อไป

และในปฏิบัติการทางความมั่นคงจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีผลกระทบโดยตรงกับเด็ก ในปี พ.ศ. 2559 พบว่าเด็กต้องเผชิญกับการบังคับใช้กฎหมายดังนี้

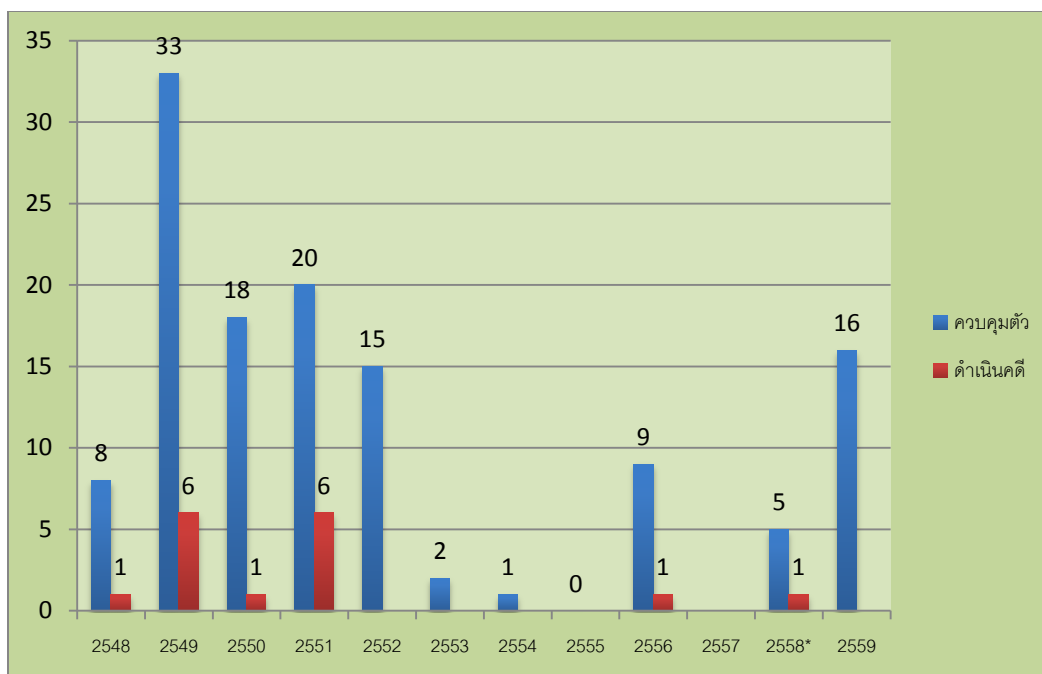
- การปิดล้อม การตรวจค้น ที่กระทำต่อหน้าเด็ก และมีการซักถามเด็กในระหว่างการตรวจค้นทำ ให้เด็กเกิดอาการผวาเป็นเวลา 1 อาทิตย์

- มีการตรวจดีเอ็นเอเด็กอายุ 4 ปี จำนวน 1 คน , 15 ปี จำนวน 1 คน และ 17 ปี จำนวน 2 คน ที่จังหวัดปัตตานีและจังหวัดยะลา
- มีการซักถามเด็กในค่ายทหารและสถานitäรวจ โดยไม่มีสหวิชาชีพและผู้ปกครองร่วมรับฟังด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการบังคับใช้กฎหมายพิเศษแต่ไม่สอดคล้องกับกฎหมายหลักในประเทศและกฎหมายสากล จำนวน 4 คน
- การควบคุมตัวเด็กที่ค่ายอิงคยุทธบริหารซึ่งเป็นสถานที่ที่มีการควบคุมตัวผู้ใหญ่ จำนวน 1 คน

ตารางแสดงจำนวนเด็กที่ถูกควบคุมตัวและดำเนินคดี ตั้งแต่ปี 2547-2559

ปี	เด็กที่ถูกควบคุมตัว	เด็กที่ถูกดำเนินคดี
2548	8	1
2549	33	6
2550	18	1
2551	20	6
2552	15	0
2553	2	0
2554	1	0
2555	0	0
2556	9	1
2557	0	0
2558*	5	1
2559*	16	0
รวม	127	16

ที่มา: ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ *ข้อมูลจากกลุ่มด้วยใจ

นอกจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในปฏิบัติการทางทหารของขบวนการแบ่งแยกดินแดนแล้วก็ยังมีการใช้ประโยชน์จากเด็กในกิจกรรมระหว่างพลเรือนกับทหาร เช่นกรณี การรณรงค์การยุติความรุนแรงซึ่งในการรณรงค์นั้นมีทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ประชาชน และ เด็กๆ หรือในกรณีที่มีการใช้ภาพเด็กในการรณรงค์ไม่ให้ใช้ความรุนแรง

ภาพจาก : สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ http://nwnet.prd.go.th/CenterWeb/News/NewsDetail?NT01_NewsID=WNPOL5902250010004

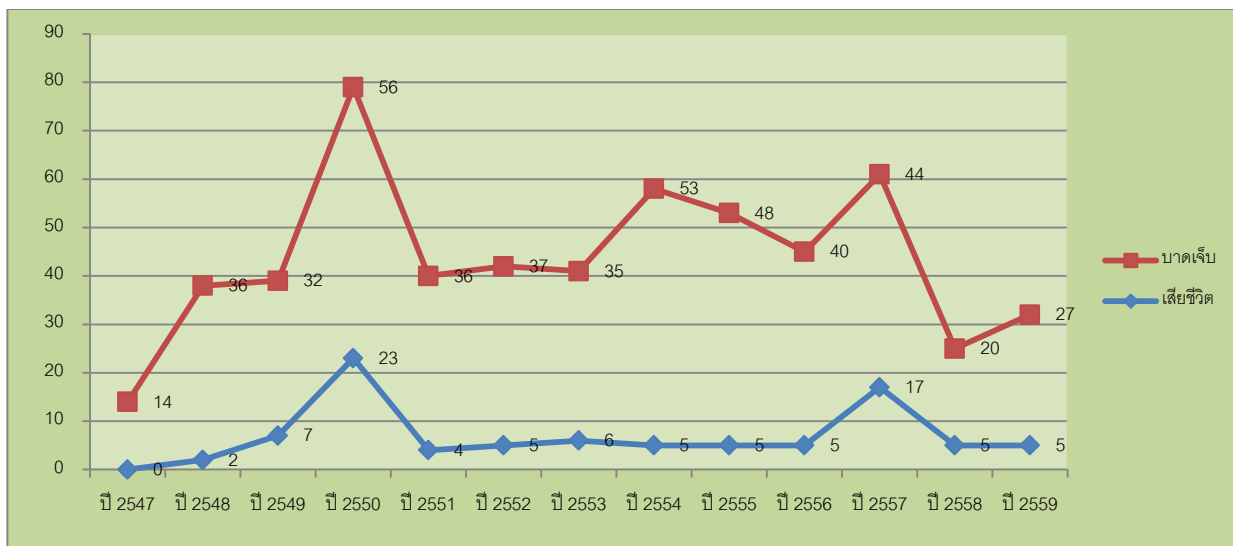
2. การทำให้เด็กเสียชีวิต บาดเจ็บ และ พิการ

จากสถิติตั้งแต่ พ.ศ. 2547-2559 ในภาพรวมพบว่าจำนวนเด็กที่เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ สำหรับกรณีเด็กเสียชีวิตมีแนวโน้มที่คงที่และมีที่พาลดลงอย่างต่อเนื่องโดยเด็กเสียชีวิตจากการถูกยิงจำนวน 3 คน และเสียชีวิตจากการโดนระเบิดจำนวน 2 คน ทั้งนี้มีกรณีเด็กเสียชีวิตจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ จำนวน 1 คน ที่จังหวัดนราธิวาส

ในกรณีเด็กที่ได้รับบาดเจ็บกลับมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ทำให้เด็กได้รับผลกระทบโดยตรงคือ คือ ระเบิดในที่สาธารณะ ดังกรณีระเบิดที่สถานีรถไฟอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาที่ทำให้เด็กได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิต ระเบิดที่บริเวณใกล้สถานีรถไฟตามเปล อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา ระเบิดที่โรงแรมเซาท์ริ้นวิว จังหวัดปัตตานี ระเบิดที่ตลาดไต้รุ่ง จังหวัดปัตตานี และเป็นที่น่าสะเทือนใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อเกิดเหตุระเบิดที่หน้าโรงเรียนบ้านตาบา อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ทำให้เด็กนักเรียนหญิงชั้นอนุบาลเสียชีวิตพร้อมกับพ่อและทำให้เด็กต้องกำพร้าพ่อพร้อมกันถึง 2 คน

ตาราง แสดงจำนวนเด็กที่เสียชีวิตและบาดเจ็บตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 – 31 ธันวาคม 2559

ระยะเวลา	เด็กและเยาวชนอายุไม่เกิน 18 ปี		รวม
	เสียชีวิต	บาดเจ็บ	
ปี 2547	0	14	14
ปี 2548	2	36	38
ปี 2549	7	32	39
ปี 2550	23	56	79
ปี 2551	4	36	40
ปี 2552	5	37	42
ปี 2553	6	35	41
ปี 2554	5	53	58
ปี 2555	5	48	53
ปี 2556	5	40	45
ปี 2557	17	44	61
ปี 2558	5	20	25
ปี 2559	5	27	32
รวม	89	478	567

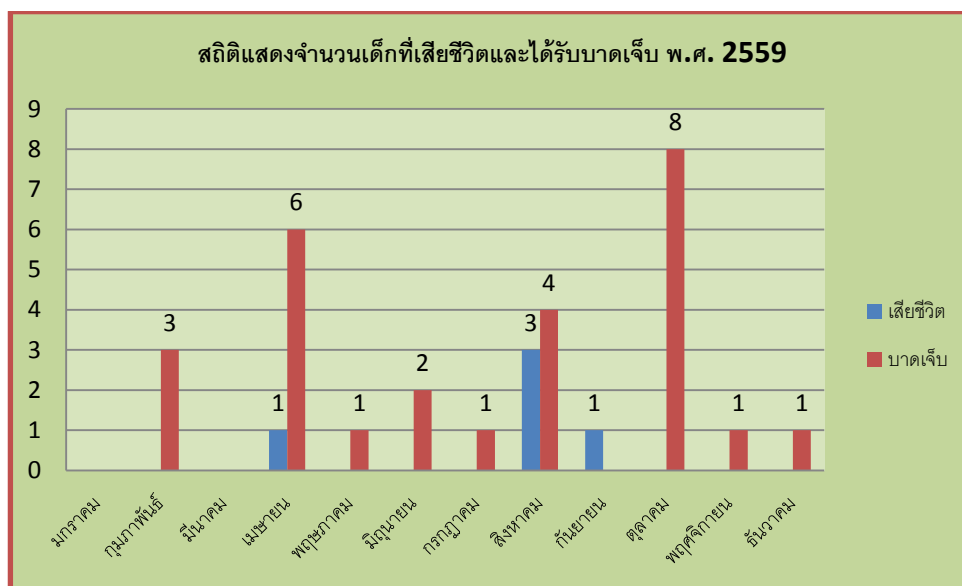

ที่มา : ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ 2547-2556 ,กลุ่มตัวอย่าง 2557-2558

ตารางแสดงจำนวนเด็กที่เสียชีวิตและได้รับบาดเจ็บในปี 2559

เดือน	เสียชีวิต	บาดเจ็บ
มกราคม		
กุมภาพันธ์		3
มีนาคม		
เมษายน	1	6
พฤษภาคม		1
มิถุนายน		2
กรกฎาคม		1
สิงหาคม	3	4
กันยายน	1	
ตุลาคม		8
พฤศจิกายน		1
ธันวาคม		1
รวม	5	27

ที่มา : กลุ่มตัวอย่าง

3. การโจมตีโรงเรียนและโรงพยาบาล

การวางเพลิงเผาโรงเรียน

ตั้งแต่ปี 2547ถึง2559 สรุปสถิติการวางเพลิงเผาโรงเรียนในพื้นที่ ทั้งหมด 326 โรงเรียน เป็นคดีความมั่นคง จำนวน314โรงเรียน แยกเป็นจังหวัดยะลา 81 โรงเรียน จังหวัดปัตตานี จำนวน134โรงเรียน จังหวัดนราธิวาส 83 โรงเรียนและจังหวัดสงขลา 17โรงเรียน ที่เหลือ เป็นคดีอาชญากรรมทั่วไป 11 โรงเรียน

ตาราง 5 สถิติการวางเพลิงเผาโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ปี 2547-2559

จังหวัด	โรงเรียนที่ถูกวางเพลิง
ยะลา	81
ปัตตานี	134*
นราธิวาส	83
สงขลา	17
รวม	315

ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับฝ่ายความมั่นคง

*กลุ่มค้ายา

โดยเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อ

วันที่ 12 ก.พ 2559. เหตุลอบวางเพลิงโรงเรียนบ้านค่าย ตั้งอยู่บริเวณ ม.5 ต .ปุโ๊ะปุโย อ.หนองจิก จ.ปัตตานี เวลาประมาณ 04.45 น ทำให้โรงเรียนได้รับความเสียหาย .

แต่เหตุที่เกิดขึ้นในบริเวณโรงเรียนไม่ได้เกิดเหตุเพราะการวางเพลิงเพียงเท่านั้น โดยในปีนี้มีเหตุการณ์วางระเบิดข้างโรงเรียนที่ส่งผลให้โรงเรียนได้รับความเสียหายและเด็กนักเรียนเสียชีวิต เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

เมื่อ วันที่ 15 มีนาคม 2559 เวลา 19.30 น. ได้เกิดเหตุระเบิดขึ้นบริเวณกำแพงโรงเรียนประชานุเคราะห์ ถนนสุขาภิบาล 3 เทศบาลสุโหงปาดี จังหวัด นราธิวาส ทำให้ราษฎรได้รับบาดเจ็บ 1 ราย และบ้านเรือนของประชาชนได้รับความเสียหาย 3 หลัง และ เหตุระเบิด

เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2559 เวลา 08.25 น. หน้าโรงเรียนบ้านตาบา อ.ตากใบ จ.นราธิวาส เบื้องต้นมีผู้ได้รับบาดเจ็บ เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจรักษาความปลอดภัย ครู และนักเรียน โดยแยกเป็นผู้เสียชีวิต2คน คือ 1.นายมะเย็ง เวาะบะ 2.ค.ญ.มิตรา เวาะบะ อายุ5ปี ซึ่งเป็นลูกสาวของนายมะเย็งและเป็นนักเรียนชั้นอนุบาล1 โรงเรียนบ้านตาบา ส่วนผู้ได้รับบาดเจ็บ6 คน และต่อมาก็มีผู้เสียชีวิตเพิ่มอีก 1 คน

ภาพความเสียหายของโรงเรียนประชานุเคราะห์¹¹

เหตุการณ์การโจมตีโรงเรียนไม่เพียงส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อนักเรียน แต่ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ศักยภาพเด็กและทำให้เด็กสูญเสียโอกาสทางการศึกษา เพราะอุปกรณ์การเรียนการสอน ถูกทำลาย และต้องจัดหาที่ เรียนให้กับเด็กใหม่ และ ครอบครัวมีความกังวลเรื่องความปลอดภัยของนักเรียนที่มาเรียน ทั้งนี้จากการประเมิน สุขภาพจิต และเยียวยาจิตใจคณะครู และนักเรียนโรงเรียนบ้านตาบา โดยศูนย์สุขภาพจิตที่ 12 เมื่อวันที่ 26 ก.ย. 59 ที่ ผ่านมา ได้คัดกรองนักเรียน จำนวน 523 คน จากยอดรวมทั้งสิ้น 534 คน โดยแยกเป็นกลุ่มอายุ พบว่า เป็นกลุ่มที่เสี่ยง

11

ภาพจาก <http://www.southernreports.com/?p=2434>

ต่อสภาพจิตใจ จำนวน 5 คน ล้วนแล้วต้องเร่งทำการฟื้นฟูสภาพจิตใจ ผลกระทบที่เกิดขึ้นทำให้เด็ก มีอาการร้องไห้ ในช่วงเช้าก่อนไปโรงเรียน เพราะกลัวสถานที่เกิดเหตุตรงประตูรั้ว อีก 1 ราย และกลัวมารดาที่โดนสะเก็ดระเบิด ตอน มาส่งน้องเข้าโรงเรียน เด็กจึงไม่ต้องการให้มารดาโดนระเบิดซ้ำ ส่วนอีก 3 ราย อายุระหว่าง 6 ปี ถึง 12 ปี โดยรายแรก เป็นนักเรียนชั้น ป.5 ไม่กล้ามาโรงเรียน นอนไม่หลับในช่วงสัปดาห์แรกหลังเกิดเหตุ เนื่องจากเคยเล่นกับ เด็กที่ เสียชีวิต เพราะบ้านอยู่ติดกันและคิดถึงน้อง ส่วนคณะครูทั้ง 45 คน ไม่พบมีปัญหาทางสุขภาพจิต¹²

การโจมตีครูหรือบุคลากรทางการศึกษา

แนวโน้มเหตุร้ายที่เกิดกับครูที่ชายแดนใต้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่ก็ไม่ได้หมดไป เหตุร้ายที่เกิดกับบุคลากร ทางการศึกษาในปี 2559 นี้จากรายงานศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ มีเหตุทำให้บุคลากรทางการศึกษาเสียชีวิต จำนวน 3 ราย และได้รับบาดเจ็บ 6 ราย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

22 กรกฎาคม 2559 มีเหตุยิง นายคอรี คอเกาะ อายุ 37 ปี อยู่บ้านเลขที่ 34 ม.4 ต.วังพญา อ.รามัน จ.ยะลา มี ตำแหน่ง เป็นผู้ช่วยโต๊ะครู สถาบันศึกษาปอเนาะอัลฮานานียะห์อัลกรอานียะห์ บ้านอูเปาะ ม.4 อ.รามัน จ.ยะลา ถูก กระสุนปืนยิงเข้าที่บริเวณศีรษะ และลำตัวหลายนัด เสียชีวิต

14 ตุลาคม 2559 เหตุเกิดที่บ้านอาเส็น หมู่ 6 ต.ยะหา คนร้ายยิงนายมุฮัมมัดนัสรูดีน มาปะ อายุ 38 ปี อยู่ บ้านเลขที่ 151/1 หมู่ 6 ต.ยะหา ศีรษะ เป็นอุสตาซ หรือครูสอนศาสนา โรงเรียนปอเนาะใน ต.ยะหา

28 ตุลาคม 2559 เหตุคนร้ายยิง น.ส.สุณิสา บุญเย็น อายุ 49 ปี ครูอัตราจ้าง การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ มา ยอ จังหวัดปัตตานี เสียชีวิต และ เพื่อนครูได้รับบาดเจ็บ

ทั้งนี้จากรายงานของประธานสมาพันธ์ครู 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีครูที่เสียชีวิตจากสถานการณ์ความไม่สงบ รวมแล้ว 184 ราย และได้รับบาดเจ็บอีกจำนวน 127 ราย ทั้งนี้ไม่รวมจำนวนอุสตาซหรือครูสอนศาสนา และใน รายงานของศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้รายงานจำนวนบุคลากรทางการศึกษาเสียชีวิตแยกเป็นรายปีดังตาราง ซึ่ง ผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่เด็กนักเรียนจะสูญเสียผู้คุณครูอันเป็นที่รักไปแต่ยังส่งผลต่อการหยุดการเรียนการสอน เพราะโรงเรียนปิดจากความไม่มั่นใจในความปลอดภัยของคุณครู

¹² กรุงเทพธุรกิจ <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/721834> , <https://www.youtube.com/watch?v=PnHWqT85uBs>
สัมภาษณ์ครูและเด็กเมื่อวันที่ 23 กันยายน 2559

จำนวนผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บที่เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษา ปี 2557และปี2559

ปี	เสียชีวิต	บาดเจ็บ
2557	9	0
2558	3	1
2559	3	6

ที่มา : <http://www.deepsouthwatch.org/node/6596>

การข่มขู่ครู

นอกจากการเผาโรงเรียน การทำร้ายครูผู้สอนแล้ว ยังเกิดกรณีการข่มขู่ว่าจะมีการทำร้ายครูซึ่งส่งผลให้ครูไม่มั่นใจในความปลอดภัยจึงจำเป็นต้องหยุดการเรียนการสอนแบบไม่มีกำหนดแต่ส่วนใหญ่จะหยุดการเรียนการสอนเป็นเวลา 2 วัน เป็นอย่างต่ำ ซึ่งในปี 2559 เกิดกรณีการข่มขู่โรงเรียน 2 ครั้งดังนี้

เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2559 ทางเจ้าหน้าที่ทหาร ฉก.ยะลา 13 ซึ่งรับผิดชอบรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ อ.กรงปินัง ได้มาแจ้งกับ ผอ.โรงเรียนว่า กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบเตรียมที่จะก่อเหตุร้ายกับครู จึงขอให้หยุดการเรียนการสอนเป็นการชั่วคราว 2 วัน ทำให้ ผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์อย่างใกล้ชิดและตัดสินใจในการหยุดการเรียน โดยใช้อำนาจของผู้บริหาร และได้ย้ายครูไทยพุทธ เพียงคนเดียวไปช่วยราชการที่สำนักงานเขตพื้นที่ เพื่อความปลอดภัย

วันที่ 10 พฤศจิกายน 2559 มีการส่งจดหมายข่มขู่ได้ หลายแห่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้รับจดหมายลึกลับส่งถึงผู้อำนวยการ เขียนให้เข้าใจได้ว่าเป็นกลุ่มบีอาร์เอ็น ซึ่งแจ้งสาเหตุของความจำเป็นในการต่อสู้ด้วยอาวุธ เพื่อให้ได้มาซึ่ง “พื้นที่การต่อสู้ด้วยสันติวิธี” โรงเรียนที่ได้รับจดหมายลักษณะดังกล่าว เบื้องต้นพบในพื้นที่อำเภอหนองจิก เช่น โรงเรียนบ้านรัชดาภิเษก ตำบลบางเขา และอำเภอโคกโพธิ์ ได้แก่ โรงเรียนบ้านป่าบอน โรงเรียนบ้านโพงผาง โรงเรียนบ้านสามยอด และโรงเรียนบ้านนาประคู้ จดหมายดังกล่าวถูกใส่ซองปิดผนึก ส่งทางไปรษณีย์ ต้นทางจากไปรษณีย์ปาลัส อำเภอมาบอง จังหวัดปัตตานี จำหน้าด้วยลายมือ เขียนด้วยปากกาเป็นภาษาไทย ส่วนตัวเนื้อจดหมายพิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์เป็นภาษาไทย อ้างถึงจุดเริ่มต้นการต่อสู้ของ

ชาวปัตตานี ซึ่งเป็นการต่อสู้แบบสันติวิธีผ่านข้อเรียกร้อง 7 ข้อของหะยีสุหลง เนื้อความในจดหมายอ้างว่าการต่อสู้ดำเนินมาถึงปัจจุบัน โดยเหล่านักต่อสู้เพื่ออิสรภาพปัตตานี¹³

กรณีการข่มขู่ทำให้โรงเรียนที่ห่างไกลขาดบุคลากรที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะครูที่มีความสามารถตรงกับสาขาวิชาที่สอน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาของเด็กนอกจากนี้ทำให้ต้องหยุดการเรียนการสอนจนกว่าทางโรงเรียนจะมั่นใจในความปลอดภัยทำให้เด็กขาดโอกาสในการศึกษาและพัฒนา

การโจมตีโรงพยาบาล

ศูนย์ข่าวอิสรา ได้รวบรวมสถิติเกี่ยวกับสถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่วันที่ 4 ม.ค.2547 ถึงวันที่ 19 ม.ค.2553 พบว่า มีเหตุรุนแรงที่กระทำต่ออาคารสถานีนามัยทั้งหมด 24 แห่ง แยกเป็น จ.ปัตตานี 12 แห่ง จ.ยะลา 7 แห่ง และ จ.นราธิวาส 5 แห่ง สำหรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากวันที่ 19 ม.ค.53 จนถึงปัจจุบันมีดังนี้

ปี 2553

30 มี.ค 2553. คนร้ายลอบวางเพลิงสถานีนามัยกระหะ บ้านราวอ หมู่ 4 ต.กระหะ อ.มายอ จ.ปัตตานี ได้รับความเสียหาย

1 พ.ค. 2553 คนร้ายลอบวางระเบิดบริเวณป้ายชื่อใกล้ประตูทางเข้าโรงพยาบาล บันนังสตา อ.บันนังสตา จ.ยะลา

28 พ.ค. 2553 คนร้ายขว้างระเบิดเอ็ม 67 เข้าไปภายในสถานีนามัยตำบลปากล่อหมู่ 6 ต.ปากล่อ อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี โชคดีระเบิดไปไม่ทำงาน

9 ก.พ. 2555 คนร้ายลอบวางระเบิดคาร์บอมบ์หน้าสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี เขตเทศบาลเมืองปัตตานี แรงระเบิดทำให้มีผู้เสียชีวิต 1 ราย บาดเจ็บ 12 ราย

28 พ.ค.2557 คนร้ายลอบวางระเบิดมอเตอร์ไซค์บอมบ์ บริเวณลานจอดรถโรงพยาบาล โศกโพธิ์ ต.มะกรูด อ.โศกโพธิ์ จ.ปัตตานี แรงระเบิดทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บกว่า 10 ราย

10 ส.ค.2557 คนร้ายลอบวางระเบิดมอเตอร์ไซค์บอมบ์บริเวณหน้าโรงพยาบาลมายอ จ.ปัตตานี ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บ 3 ราย หนึ่งในนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล

1 ธ.ค.2557 คนร้ายลอบวางเพลิงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสาวอ อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส

13 มี.ค. 2559 คนร้ายบุกเข้าไปในโรงพยาบาลเจาะโอริง ทูบทำลายข้าวของภายใน และใช้อาวุธปืนกราดยิงฐานทหารพรานด้านนอก ทำให้มีกำลังพลบาดเจ็บ 7 นาย¹⁴

¹³ <http://www.now26.tv/view/92392.html>

จากรายงานของศูนย์ข่าวอิสรา พบว่าตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปี 2559 มีการโจมตีสถานพยาบาลและบริเวณสถานพยาบาลจำนวน 32 ครั้ง ซึ่งมีทั้งการวางเพลิง การวางระเบิด และการใช้เป็นฐานโจมตีค่ายทหาร ดังกรณีล่าสุดซึ่งส่งผลกระทบต่อ การรักษาพยาบาลและการดูแลสุขภาพและการมีชีวิตรอดของเด็ก ในกรณีที่มีความเสียหายต่ออาคารสถานที่ก็ทำให้เด็กยากลำบากในการเข้าถึงการรักษาพยาบาล ทั้งนี้การโจมตีโรงพยาบาลกรณีล่าสุดเป็นการละเมิดทั้งกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ หลักสิทธิมนุษยชน และหลักสงครามในศาสนาอิสลามที่มีการระบุชัดเจนถึงการห้ามโจมตีโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล และ เด็ก

ผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบต่อเด็ก

ผลกระทบที่ทุกคนมองเห็นได้ชัดคือผลกระทบทางตรงจากสถิติที่ปรากฏในแต่ละปี แต่ผลกระทบที่น่ากังวลใจและต้องใช้ระยะเวลาในการดูแลติดตามพัฒนาการของเด็กในระยะยาว คือ เด็กในกลุ่มดังนี้

1. เด็กที่เป็นพยานในเหตุการณ์ความรุนแรง ในหลายๆกรณีที่ต้องเผชิญเหตุการณ์ความรุนแรงไม่ว่าจะประสบเหตุโดยตรงเองดังกรณีเหตุระเบิดที่หน้าโรงเรียนตาบา ระเบิดในที่สาธารณะต่างๆ

“นางรอฮีหมีะ ลีเดะ เล่าว่า ส่วนน้องที่รอดก็มีอาการซึมเศร้า ทานอาหารไม่ลง 2-3 อาทิตย์ พอไปเฝ้าพ่อทุกวันก็เห็นว่าหาย มีอาการก้าวร้าว คือมากขึ้น เอาแต่ใจ กะต้องใช้จิตวิทยากับน้องเพราะนิสัยเปลี่ยน¹⁵”

“นายชูลิทธ หมดชั้น ก็ไม่รู้เหมือนกันว่าต้องดูแลอย่างไร ลูกสาว ขวนขวินรถไฟ ก็ไม่ยอมขึ้น ถ้ามถึงพี่ชายตลอดเวลา แต่รู้ว่าพี่ชายโดนระเบิดในวันนั้น ลูกสาวทั้งสอง คน ไม่ร้องเลยในวันนั้น คงซ็อกอยู่ เมื่อผ่านตรงสถานที่เกิดเหตุ ก็จะทำเหตุการณ์ได้ ไม่ชอบเสียงดัง ก็จะตกใจ พอเจอคนแปลกหน้าก็จะร้องไห้ แต่ก่อนลูกสาวเป็นคนไม่ค่อยพูด แต่หลังจากเหตุการณ์ พูดเยอะกว่าแต่ก่อน พอผ่านกูโบร์(สุสาน)พี่ชาย ก็พูดว่าพี่ชายอยู่ที่นี้¹⁶”

หรือในกรณีเด็กที่อยู่ในเหตุการณ์การปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงจากการประเมินผลทางด้านจิตใจเยาวชนที่เห็นเหตุการณ์เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการปิดล้อมและวิสามัญฆาตกรรมนำชายเมื่อตอนอายุ 15 ปี พบว่าในปัจจุบันเยาวชนคนนี้ต้องอยู่กับความรู้สึกที่ไม่สามารถสื่อสาร อารมณ์ ความรู้สึก ของตนเองให้ผู้อื่น

14 จากบีบีซี รพ. โศก โทธี ถึงบุก รพ.เจาะไอรื่อง...ย้อนเหตุไฟใต้ในแคว้นสงขลา http://www.isranews.org/south-news/stat-history/item/45516-health_45516.html

15 สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2559

16 สัมภาษณ์ 15 กันยายน 2559

รับทราบได้ และต้องอยู่กับความรู้สึกไร้ความหวัง ไม่มีอนาคตและ ไม่รู้ดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการรักษาอย่างใกล้ชิดต่อไป¹⁷ ทางด้านจิตแพทย์ที่ประเมินมีความกังวลใจเป็นอย่างยิ่งต่อกรณีเด็กในจังหวัดชายแดนใต้ที่เผชิญเหตุความรุนแรงโดยตรงและได้ให้คำแนะนำในการประเมินสุขภาพจิตเด็กในจังหวัดชายแดนใต้เพื่อการเฝ้าระวังภาวะดังกล่าวต่อไป อันจะมีผลต่อการใช้ชีวิตในอนาคตของเด็กในระยะยาวหากไม่ได้รับการดูแล

2. เด็กที่ต้องสูญเสียผู้ปกครองหรือเด็กกำพร้า เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2559 ได้มีการรายงานผลการศึกษาวิจัย “การเข้าถึงการเยียวยา การใช้ประโยชน์จากการเยียวยา และผลกระทบของการเยียวยาต่อเด็กกำพร้าจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้” โดย ดร.รชานี เจอะอาแซและคณะ พบว่า ‘สถานการณ์เด็กกำพร้า’ สัมพันธ์กับสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดระยะเวลา 12 ปีของเหตุการณ์ความรุนแรง ปีใดที่จำนวนเหตุการณ์เพิ่มสูงขึ้นจำนวนเด็กกำพร้าจะเพิ่มสูงตามด้วยเช่นกัน โดยเป็นเด็กกำพร้าพ่อ 95% กำพร้าแม่ 4% และกำพร้าทั้งและแม่ 1% เด็กกำพร้าส่วนใหญ่ไม่ได้รับการ เด็กอยู่ภายใต้การดูแลของผู้สูงอายุและญาติ ด้วยผู้ปกครองที่เหลืออยู่ต้องออกไปหางาน หารายได้เลี้ยงครอบครัวมากขึ้น เด็กกำพร้าส่วนใหญ่ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เพราะขาดผู้ปกครองในการดูแลเอาใจใส่ มีปัญหาสุขภาพจิต เก็บตัว และมีปัญหาด้านพฤติกรรมต่างๆ เช่น หลังเกิดเหตุการณ์ใหม่ๆ รู้สึกกลัว ไม่กล้าออกจากบ้าน เพราะกลัวมีคนมาทำร้าย ต้องการคนที่มาดูแลเวลาเดินทาง ต้องการคนปลอบใจ เด็กกำพร้ารู้สึกดีมากที่ครูในโรงเรียนให้กำลังใจ ต้องการคนที่มาช่วยเหลือเรื่องการเรียน เพราะหลังเกิดเหตุการณ์เรียนหนังสือไม่ค่อยรู้เรื่อง ขาดสมาธิ ขาดเรียนบ่อยครั้ง ทุนการศึกษาที่เป็นค่าเทอม รวมทั้งหลักประกันการมีงานทำในอนาคต¹⁸
3. เด็กในครอบครัวผู้ที่ถูกกล่าวหา พบว่าเด็กทั่วไปหรือเด็กกำพร้าจากครอบครัวฝ่ายตรงข้ามรัฐไม่ได้รับการช่วยเหลือใด ๆ และไม่มีข้อมูลในระบบการเยียวยาภาครัฐ นอกจากนี้ยังคงถูกตีตราจากสังคมทั้งครอบครัวไปวันแม่แต่เด็กก็ต้องเผชิญกับปัญหาไม่แตกต่างจากผู้ใหญ่ ทางด้านหน่วยงานราชการเองก็ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนเหล่านี้ได้และพวกเขาไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือในระบบปกติของรัฐที่มีอยู่ เพราะความไม่ไว้วางใจ แต่พวกเขาก็ต้องการความช่วยเหลือไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพเพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูลูกและให้การศึกษาแก่ลูกๆ ทั้งนี้พวกเขาได้รับการช่วยเหลือโดยองค์กรพัฒนาเอกชนแต่องค์กรเหล่านั้นก็มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและความยั่งยืนของการให้ความช่วยเหลือ

¹⁷ การประเมินโดยจิตแพทย์เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2559 ,กลุ่มวิจัย

¹⁸ สวชต.เปิดข้อมูลเด็กกำพร้าจากไฟได้กว่า 9 พัน พบเงินเยียวยาถึงเด็กน้อย ต้องดูแลด้านจิตใจ <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/8415>

“ผลกระทบที่ต้องเผชิญอย่างไม่เท่าของลูกๆที่ต้องเจอ เด็กๆถูกตราหน้าว่าเป็นครอบครัวผู้ต้องขังบ้าง พ่อเป็นโจรได้บ้าง สารพัดคำพูดที่ได้รับ เมื่อตอนที่สามิโดนจับ ลูกๆเคยถามว่าเมื่อไหร่พ่อจะกลับมา พ่อไปไหนตัวเองก็บอกให้ลูกๆละหมาดสวดกันหากต้องการให้พ่อกลับมาเร็วๆ ไม่น่าเชื่อว่าหลังจากนั้นก็เห็นว่าลูกทั้งสามคนละหมาดสวดโดยพร้อมเพรียงกัน น้ำตาแห่งความตื่นตันก็ไหลออกมา ตัวเองขออุทธรณ์ต่อพระเจ้าให้ช่วยสามิ ให้ได้รับความเป็นธรรม โดยเร็ว แต่เป็นที่ทราบกันว่ากระบวนการยุติธรรมในไทยมีความล่าช้าในการดำเนินการ”¹⁹

การติดตามการปกป้องคุ้มครองเด็กภายใต้กลไกของรัฐและกลไกระหว่างประเทศ

ข้อสังเกตของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติต่อรัฐบาลไทยจากการนำเสนอรายงานสถานการณ์เด็กในประเทศไทยต่อคณะกรรมการเด็กเมื่อปี 2555 ซึ่งคณะกรรมการยังคงกังวลว่า ในบริบทของต่อเนื่องอาชญากรรมรุนแรง เด็กจะเผชิญกับปัญหา ดังนี้

- เด็กได้ตกเป็นเหยื่อของการวางระเบิดสังหารที่ผิดกฎหมายและการโจมตีที่รุนแรงอื่น ๆ โดยกลุ่มติดอาวุธของรัฐที่ไม่ได้และในบางโอกาสโดยกองกำลังความมั่นคงของไทย
- การเข้าถึงการศึกษาได้ถูกแทรกแซง ด้วยการกำหนดเป้าหมายโดยกลุ่มติดอาวุธไม่ใช่รัฐ ต่อโรงเรียนรัฐบาลและครู และการมีค่ายหรือการปรากฏตัวของหน่วยทหาร และทหารพรานใกล้โรงเรียน
- จำนวนเด็กได้รับผลกระทบทางจิตใจหรือทางอ้อมรวมทั้งเด็กที่ได้สูญเสียพ่อแม่ของพวกเขา เด็กได้รับบาดเจ็บจากความรุนแรง เด็กที่เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือได้รับการแจ้งให้ทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการอื่น ๆ ในกลุ่มสื่อและเด็กและครอบครัวที่มีชีวิตได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- การเลือกปฏิบัติ คณะกรรมการฯ ยังคงกังวลเกี่ยวกับความแตกต่างในระดับภูมิภาคโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้เกี่ยวกับการเข้าถึงสุขภาพทางสังคมและการบริการการศึกษาสำหรับเด็ก คณะกรรมการฯ ได้เน้นย้ำข้อเสนอแนะก่อนหน้านี้ (CRC/C/THA/CO/2, ข้อ 25-26) และให้ไทยใช้มาตรการที่มีประสิทธิภาพเพื่อ (1) ประกันว่าเด็กทุกคนได้รับสิทธิตามอนุสัญญาโดยการไม่เลือกปฏิบัติตามกฎหมายที่มีอยู่ (2) จัดลำดับความสำคัญและจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอในการบริการสังคมและเร่งจัดโอกาสในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ การศึกษา และอื่น ๆ สำหรับเด็กกลุ่มเสี่ยงอย่างเท่าเทียม (3) รมรณรงค์เกี่ยวกับการป้องกันและต่อต้านการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ และ (4) เก็บข้อมูลที่มีการจำแนกที่เหมาะสมสำหรับการตรวจสอบการเลือกปฏิบัติ

¹⁹ “เมื่อสามิโดนจับ เมื่อต้องเดินตามลำพัง” ความในจากใจ คอดีเยาะ ยูโตะ <http://www.pataniforum.com/single.php?id=441>

- ประโยชน์สูงสุดของเด็ก - คณะกรรมการ ฯ มีข้อกังวลว่าหลักการนี้ไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่ โดยคณะกรรมการ ฯ เสนอแนะให้ไทยดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าหลักการของประโยชน์สูงสุดของเด็กจะถูกนำมาใช้ในบทบัญญัติทางกฎหมาย การพิจารณาคดี การกำหนดนโยบาย/แผนงาน/โครงการ การบริการ และการเลี้ยงดูรูปแบบอื่น รวมถึงการพิจารณาและคำตัดสินของศาล

ซึ่งคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทยดังนี้

- ใช้มาตรการเร่งด่วนเพื่อให้มั่นใจว่าสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่มีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมในเด็ก ในการทำเช่นนี้คณะกรรมการแนะนำให้รัฐภาคีปฏิบัติตามคำแนะนำของตนภายใต้พิธีสารเลือกในการมีส่วนร่วมของเด็กในความขัดแย้ง
- มั่นใจว่า โรงเรียนจะไม่มี การหยุดชะงัก โดยสถานะการทหารหน่วย และมีป้องกันจากการโจมตี โดยกลุ่มติดอาวุธไม่ใช้รัฐ
- ให้ความสำคัญสนับสนุนและบริการให้กับเด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทางจิตสังคมนั้น
- เร่งการนำการวางแผนการดำเนินการบนการป้องกัน
- ส่งเสริมเด็กที่ไม่ได้พูดภาษาไทยและเด็กในครอบครัวยากจน เข้าร่วมโครงการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ ใช้มาตรการเร่งด่วนเพื่อลดการออกจากโรงเรียนกลางคันของเด็กประถมศึกษา ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุและขอบเขตของการออกจากโรงเรียนกลางคัน และการเข้าเรียนในระบบการศึกษา รวมถึงพัฒนาแผนปฏิบัติการด้วยกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน โดยให้ความสนใจต่อมิติหญิงชาย ความแตกต่างและมาตรการป้องกัน ส่งเสริมให้เด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ดำเนินนโยบายการศึกษาว่าด้วยภาษาแห่งชาติเพื่อประกันการศึกษาสองภาษา กำหนดมาตรการที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการศึกษา และปรับปรุงผลการศึกษาในทุกกระดับ และ พิจารณาให้สัตยาบัน UNESCO Convention against Discrimination in Education
- เด็กในกระบวนการยุติธรรม – คณะกรรมการ ฯ เสนอแนะให้ไทยพิจารณาดำเนินการ ดังนี้ (1) เพิ่มอายุขั้นต่ำของเด็กในการรับผิดทางอาญาเป็น 12 ปี (2) การส่งเด็กไปยังสถานกักกันจะเป็นทางเลือกสุดท้าย (3) เด็กได้รับการกักตัวแยกจากผู้ใหญ่ (4) ส่งเสริมมาตรการทางเลือกในการกักกัน เช่น การหันเหคดี การให้คำปรึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการบริการชุมชน (5) การฝึกอบรมผู้พิพากษาและบุคลากรการพิจารณาคดีเกี่ยวกับหลักการและบทบัญญัติของอนุสัญญาและพิธีสารเลือกรับ (6) จัดโครงการกลับคืนสู่สังคมสำหรับเด็ก และ (7) ใช้ประโยชน์จากเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น โดยองค์การระหว่างประเทศของสหประชาชาติเกี่ยวกับ

เด็กในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งรวมถึง UNODC องค์การยูนิเซฟ OHCHR และองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศ

- เด็กที่ตกเป็นเหยื่อและพยานเด็ก – คณะกรรมการฯ เสนอแนะให้ไทยมีบทบัญญัติทางกฎหมายที่เพียงพอเพื่อการคุ้มครองเด็กที่ตกเป็นเหยื่อหรือพยานเด็กตามแนวทางของสหประชาชาติเกี่ยวกับเด็กที่ตกเป็นเหยื่อและพยานเด็ก (ผนวกกับความข้อมติคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม 2005/20 จาก 22 กรกฎาคม 2547)
- เด็กในจังหวัดชายแดนภาคใต้ – คณะกรรมการฯ มีข้อกังวลว่าเด็กยังคงตกเป็นเหยื่อของการระเบิดและการโจมตีที่รุนแรงอื่น ๆ โดยกลุ่มติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ การมีกองทัพอยู่ในบริเวณสถานศึกษา จำนวนเด็กที่ได้รับผลกระทบทางจิตใจทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยคณะกรรมการฯ เสนอแนะให้ไทยพิจารณาดำเนินการ ดังนี้ (1) เร่งรัดออกมาตรการเพื่อประกันว่าสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะไม่ส่งผลกระทบต่อเด็กโดยตรงและโดยอ้อมต่อเด็ก โดยดำเนินการตามข้อเสนอของคณะกรรมการภายใต้พิธีสารเลือกรับ เรื่อง ความเกี่ยวพันของเด็กในความขัดแย้งกันด้วยอาวุธ (CRC/C/OPAC/CO/1, 2555) (2) ประกันว่าโรงเรียนจะไม่ถูกทำลายโดยกองทัพของรัฐ และได้รับการคุ้มครองจากการโจมตีโดยกองกำลังติดอาวุธที่ไม่ใช่รัฐ (3) จัดหาการสนับสนุนเพื่อเยียวยาจิตใจและบริการให้แก่เด็กที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง และ (4) เร่งดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากข้อห่วงกังวลและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติมีความสอดคล้องกับสถานการณ์เด็กในปัจจุบัน นั่นก็หมายความว่ากลไกภายในประเทศและกลไกระหว่างประเทศในการปกป้องคุ้มครองเด็กยังไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางในการปกป้องคุ้มครองต่อไป

ส่วนที่ 4

ถอดบทเรียนการทำงานในการปกป้องคุ้มครองเด็กโดยหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน

ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. ๒๕๔๖ ,พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ , พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๐ , พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๑ , นอกจากนี้ ยังได้ร่วมลงนามในข้อตกลงนานาชาติ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก , อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดแรงงานเด็กในรูปแบบที่เลวร้ายที่สุด (หมายเลขที่ ๑๘๒) และมี บันทึกข้อตกลงนานาชาติเพื่อความเข้าใจร่วมกันระหว่างประเทศ เพื่อต่อต้านการค้ามนุษย์ ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ เป็นพื้นฐานในการทำงานด้านการคุ้มครองเด็ก ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กในระดับประเทศมีหลายหน่วยงานด้วยกัน คือ สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ (สคค.) สนง.ส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ บ้านพักเด็กและครอบครัว สถานสงเคราะห์/สถานแรกรับ ศูนย์พัฒนาสังคม ศูนย์ประชานิย 1300 และ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.)

การปกป้องคุ้มครองเด็กในจังหวัดชายแดนใต้ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ โดยภาครัฐ

การปกป้องคุ้มครองเด็กในสถานการณ์ความไม่สงบ ในระดับประเทศคือการกำหนดนโยบายในการสร้างสันติภาพซึ่งเป็นการการปกป้องคุ้มครองเด็กในระยะยาว ส่วนในจังหวัดชายแดนภาคใต้การปกป้องคุ้มครองเด็ก ดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของ 3 หน่วยงานหลัก คือ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ภาค 4 ศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนใต้ และ ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้

กรณีเด็กได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกจากการสร้างความปลอดภัยให้กับเด็กแล้วในการดูแลเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ โดยตรง รัฐก็จะดำเนินการดูแลรักษาพยาบาล หรือในกรณีเด็กกำพร้า รัฐก็ได้มีการเยียวยาสำหรับเด็กทั้งการให้ทุนการศึกษาจนจบระดับอุดมศึกษา จากกระทรวงศึกษาธิการ และเงินยังชีพรายเดือนจากกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภายใต้การกำกับดูแลโดยศูนย์อำนวยการบริหารราชการจังหวัดชายแดนใต้

กรณีเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมภายใต้กฎหมายพิเศษและกฎหมายหลัก

จากกรณีที่มีชกถามเด็ก การควบคุมตัวเด็ก การตรวจดีเอ็นเอเด็ก เป็นการดำเนินการภายใต้กฎหมายพิเศษคือ กฎอัยการศึก ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถกระทำภายใต้กรอบกฎหมายและ เพื่อความมั่นคงของประเทศ²⁰ แต่เมื่อพิจารณาถึงอนุสัญญาสิทธิเด็กที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นหลักจึงเป็นความท้าทายในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กของรัฐและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาในกรณีที่เด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม การคุ้มครองเด็กยังมีการปฏิบัติที่ระหว่างหน่วยงาน ในกรณีที่มีการควบคุมตัวที่ศูนย์พิทักษ์สันติ ที่มีการควบคุมตัวภายใต้พระราชบัญญัติการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินจะมีการคุ้มครองดังนี้

1. มีการตรวจร่างกายก่อนรับและก่อนการปล่อยตัว
2. การสอบสวน จะมีสหวิชาชีพและนักจิตวิทยาเข้าร่วมรับฟัง
3. มีการให้เซ็นยินยอมการตรวจดีเอ็นเอ
4. การควบคุมตัวในห้องเดี่ยว สภาพห้องคือบริเวณที่อาบน้ำและสุขา สามารถทำละหมาดในห้องได้
5. ประตูปิดลือออกจากข้างนอกและหน้าต่างมีเหล็กคัต
6. และไม่ควบคุมตัวเด็กในที่ที่ควบคุมตัวผู้ใหญ่

การปฏิบัติต่อเด็กระหว่างศูนย์พิทักษ์สันติ มีความแตกต่างกับการควบคุมตัวเด็กที่ค่ายอิงคยุทธบริหาร ซึ่งในปี 2559 มีการควบคุมตัวเด็กที่ค่ายอิงคยุทธบริหาร จำนวน 1 ราย เป็นการควบคุมตัวโดยไม่มีการชกถาม แต่มีการควบคุมตัวเดี่ยว นอกจากนี้ยังมีกรณีที่มีการชกถามภายใต้กฎหมายพิเศษโดยไม่มีสหวิชาชีพ เข้าร่วม และมีความเสี่ยงที่เด็กจะถูกละเมิด

แต่กรณีนั้นก็มีความเสี่ยงในการปกป้องคุ้มครองเด็กโดยความพยายามจากหลายๆหน่วยงานภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ โดยเฉพาะเด็กที่ถูกกล่าวหาด้านความมั่นคง เช่น เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนร่วมกับ อาจารย์จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยเขตปัตตานี ดำเนินโครงการประชุมเชิงปฏิบัติเพื่อวิพากษ์ (ร่าง) คู่มือพิทักษ์สิทธิเด็กภายใต้บริบทการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในจังหวัดชายแดนใต้ (สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงคู่มือพิทักษ์สิทธิเด็กภายใต้บริบทการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในจังหวัดชายแดนใต้ ตามนโยบายการแก้ไขชายแดนภาคใต้ของกระทรวงยุติธรรม และเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2559 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยเขตปัตตานี ร่วมกันดำเนินโครงการประชุมฝึกรวมหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการพิทักษ์สิทธิเด็กใน

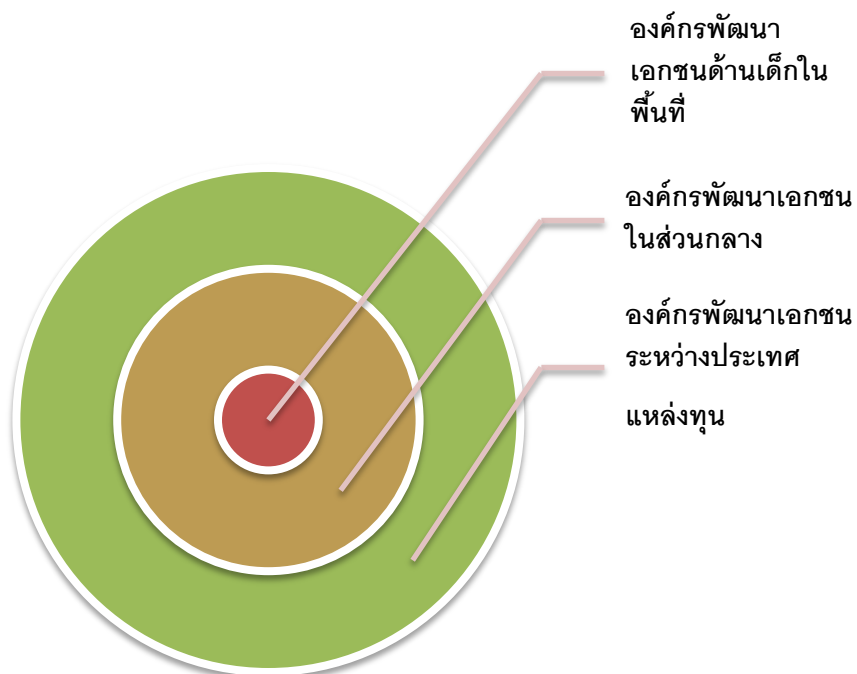
²⁰ สัมภาษณ์ตำรวจเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2559

บริบทของการบังคับใช้กฎหมายพิเศษจังหวัดชายแดนใต้ โดยมี พล.ท.ชินวัฒน์ แม้นเดช รอง ผอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้าเป็นประธานในพิธีเปิด มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้กับบุคลากรภาครัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งผู้เข้าร่วมโครงการได้แก่ทหารจากพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 90 คน²¹

อย่างไรก็ดี การปกป้องคุ้มครองเด็กภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบควรมีการดำเนินการอย่างครอบคลุมและรอบด้าน โดยการทำงานร่วมจากหลายภาคส่วน และ ควรมีการดำเนินการประสานงาน และ ติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

การปกป้องคุ้มครองเด็กในจังหวัดชายแดนใต้ภายใต้สถานการณ์ความไม่สงบ โดยองค์กรพัฒนาเอกชน

การปกป้องคุ้มครองเด็กในสถานการณ์ความไม่สงบไม่สามารถดำเนินการ โดยรัฐเพียงลำพังเพราะเด็กมีหลากหลายกลุ่มซึ่งมีทั้งที่รัฐเข้าถึงได้และที่รัฐไม่สามารถเข้าถึง หรือจากปัจจัยของกลุ่มเป้าหมายเองที่ไม่ต้องการรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่มาเชื่อมร้อยการปกป้องคุ้มครองเด็กให้ครอบคลุมเด็กทุกกลุ่ม องค์กรที่ทำหน้าที่นั้นก็คือองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีจำนวนมากทั้งในระดับท้องถิ่น ส่วนกลางและระหว่างประเทศ

²¹ ประชาสัมพันธ์กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน <http://www.djop.moj.go.th/djop-news/item/27442-นโยบายการคุ้มครองสิทธิเด็กของประเทศไทย>

องค์กรที่ทำงานในการปกป้องคุ้มครองเด็กมีหลากหลายองค์กร ซึ่งสามารถแยกประเภทได้ดังนี้

1. การทำงานด้านการเยียวยาทั้งทางร่างกายเด็กและสภาพจิตใจเด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำงานเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็ก ผ่านกิจกรรม การเยี่ยมบ้าน การจัดการฟื้นฟูแบบกลุ่ม การสานเสวนา องค์กรที่ทำงานด้านนี้มีหลากหลายองค์กรทั้งองค์กรที่ทำงานด้านเด็กโดยตรง เช่น มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก กลุ่มลูกเหรียญ และองค์กรด้านสิทธิสตรี บางองค์กรจึงเป็นองค์กรที่ทำงานทั้งสองด้าน เช่น กลุ่มเซาธูน่า ผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพ และ เครือข่ายผู้หญิงยุติความรุนแรง แสงสันติภาพ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. การทำงานด้านการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก องค์กรที่ทำงานด้านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรที่ทำงานประเด็นสิทธิมนุษยชนเช่น การติดตามการจับกุม ควบคุมตัวเด็ก การปิดล้อมตรวจค้น โรงเรียนสอนศาสนา การตรวจดีเอ็นเอ เด็ก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปกป้องและคุ้มครองมิให้มีการละเมิดต่อเด็ก ผ่านการดำเนินการร้องเรียน ประสานงานระหว่างครอบครัวและเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง และการณรงค์สาธารณะ เช่น องค์กรเครือข่ายสิทธิมนุษยชนปาตานี (HAP) มูลนิธิศูนย์ทนายความมุสลิม กลุ่มด้วยใจ
3. การดูแลเด็กกำพร้าจากสถานการณ์ความไม่สงบและทั่วไป
4. การพัฒนาทางด้านการศึกษาแก่เด็กทั้งเด็กในระบบและนอกระบบการศึกษา
5. การสื่อสารเรื่องสิทธิเด็ก

สรุปถอดบทเรียน

กลุ่มเป้าหมายที่องค์กรต่างๆทำงานด้วย

การทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ทำงานครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเด็กทั่วไปทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา เช่น องค์กรพิราบขาว มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก กลุ่มฟ้าใส องค์กรออกแฟม เด็กที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ เช่นกลุ่มเซาธูน่า กลุ่มลูกเหรียญ เด็กในครอบครัวที่ถูกกล่าวหาในคดีความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นเด็กในครอบครัวผู้ต้องขัง ผู้ที่หลบหนี หรือผู้ที่ถูกวิสามัญฆาตกรรม เช่นกลุ่มด้วยใจ มูลนิธิศูนย์ทนายเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา” (Nusantara Foundation For Human Right and Development) นอกจากนี้ยังมีการทำงานกับผู้ปกครอง ครู ชุมชน เพื่อการพัฒนาและการปกป้องคุ้มครองเด็กเช่น กลุ่มบุหงารายา พิราบขาว และการสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กในทุกมิติ เช่น โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ หรือ Deep south journalism school

ประเด็นที่องค์กรขับเคลื่อนในจังหวัดชายแดนใต้

การทำงานเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีการทำงานหลายประเด็นด้วยกันซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดจากความ การทำงานในประเด็นที่นำเสนอต่อทุกระดับได้รับการตอบสนองมีการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับปฏิบัติการและนโยบายเช่นการดูแลเด็กภายใต้กฎหมายพิเศษ และการละเมิดต่อชีวิตเด็กโดยขบวนการก่อความไม่สงบ
2. การเยียวยา ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อปรับเปลี่ยนเด็กที่ได้รับผลกระทบจากมือล่างให้เป็นมือบน
3. พัฒนาศักยภาพเด็กในหลายมิติ ทั้งการใช้ชีวิตในสังคม การศึกษา และ การให้ความรู้เรื่องสันติภาพที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบริบทในจังหวัดชายแดนใต้
4. การสื่อสารในประเด็นเด็กและเยาวชน จัดทำ เวที เสวนา สัมมนา อบรมเกี่ยวกับสื่อสารให้กับเยาวชน

การขับเคลื่อนในประเด็นต่าง ๆ นั้นแต่ละองค์กรมีกิจกรรมที่หลากหลายในการขับเคลื่อน ซึ่งกิจกรรมนั้นเกิดจากแนวคิดขององค์กรส่วนหนึ่งและเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ช่วยในการออกแบบกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของเขาเอง ซึ่งกิจกรรมมีดังนี้

ประเภทกิจกรรม

กิจกรรม

1. การปกป้องคุ้มครองเด็กผ่านการจดบันทึกข้อเท็จจริงการละเมิดสิทธิเด็ก และการจัดเก็บข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาหนทางในการแก้ปัญหาการละเมิด และการจัดทำและนำเสนอรายงาน
2. การสร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเด็ก โดยการออกแบบพื้นที่ปลอดภัยสำหรับเด็กผ่านกลไกในระดับชุมชน การมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในชุมชนและหน่วยงานรัฐ ในพื้นที่
3. การศึกษาวิจัยเพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาเด็กนอกระบบการศึกษา
4. การสร้างเครือข่ายในการทำงานทั้งในกลุ่มเด็กในพื้นที่และระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่
5. การดูแลเด็กกำพร้าโดยการจัดหาผู้ปกครองและการหาทุนการศึกษา
6. การนำเสนอกิจกรรมประเด็นเด็กทางเว็บไซต์ และ สื่อออนไลน์ เพื่อให้สังคมตระหนักถึงประเด็นปัญหาเรื่องเด็กในสถานการณ์ความไม่สงบ

7. การส่งเสริมความรู้เรื่องสันติภาพ ให้กับเด็กที่มีความหลากหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นเด็กพุทธหรือมุสลิม และการสร้างสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผ่านกิจกรรมการศึกษาพื้นที่ การทำงานร่วมกัน และการอยู่ร่วมกัน
8. การพัฒนาเด็กโดยการฝึกอาชีพ ให้กับเด็กเพื่อให้เด็กนอกระบบการศึกษาได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป
9. การพัฒนาศักยภาพผู้ปกครองและครูผู้สอนเด็กเพื่อการส่งเสริมทางการศึกษาและการเลี้ยงดูเด็กในสถานการณ์ความไม่สงบ

ประโยชน์ที่เด็กได้รับจากกิจกรรมหรือโครงการที่องค์กรพัฒนาเอกชนดำเนินการในปี 2559

ประโยชน์โดยตรงต่อเด็ก

กิจกรรมที่มีผลโดยตรงต่อเด็กคือการเยียวยาเด็กทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และการจัดหาผู้ปกครองทำให้เด็กได้รับการดูแล และมีสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองต่อไปในอนาคต และที่สำคัญคือการเยียวยาทางด้านจิตใจที่ทำให้เด็กมีความเข้มแข็ง และสามารถยืนหยัดต่อไปในสังคมได้ ซึ่งก่อนหน้านี้เด็กมีอาการซึมเศร้า และต่อมาหลังผ่านกระบวนการเยียวยาเด็กก็มีพัฒนาการที่ดีขึ้น เด็กตระหนักถึงหน้าที่ของตัวเอง เด็กมีพื้นที่แลกเปลี่ยนกล้าแสดงออก ความรู้สึกด้านจิตใจ เด็กมีทัศนคติเชิงบวก ทัศนคติ ความคิด มุมมองของเขาเปลี่ยนไปในมุมบวก

นอกจากนี้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ขั้นตอนการนำเสนอโครงการ การพัฒนาโครงการ และการบริหารจัดการโครงการซึ่งพบว่าเด็กสามารถดำเนินกิจกรรมได้ดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประชุมงาน ความกระตือรือร้น เด็กนักศึกษา มีการเขียนรายงานได้ดี แต่เด็กในสถาบันปอเนาะมีจุดอ่อนในการเขียนรายงาน

ประโยชน์ต่อองค์กรพัฒนาเอกชน

การดำเนินกิจกรรมมีทั้งในแนวราบคือการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก และมีการขยายกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ทำให้การปกป้องคุ้มครองเด็กครอบคลุมเด็กได้เกือบทุกกลุ่ม และผู้ที่ปกครองเด็กได้รับการพัฒนาในการปกป้องเด็กมากขึ้น นอกจากนี้การทำงานระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนได้ช่วยเหลือหนุนในเชิงทรัพยากร ทักษะ องค์ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ประโยชน์ต่อสังคม

ชุมชนสามารถสร้างกติกาในชุมชนและนำไปปฏิบัติได้จริงในการปกป้องเด็ก ผู้นำชุมชนมีการสร้างเครือข่ายจิตอาสาและร่วมมือกัน อีกทั้งผู้ใหญ่เห็นความสำคัญของเด็กในชุมชนและสามารถร่วมมือกันใน

การทำงานต่อกันได้ นอกจากนี้สังคมมีการตระหนักรู้และรับรู้ปัญหาการละเมิดสิทธิเด็ก เกิดเป็นกลไกชุมชนเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็ก

ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการทำงานประเด็นเด็กให้ประสบความสำเร็จ

1. การทำงานเป็นเครือข่ายทั้งในแนวราบคือระหว่างองค์กรที่ทำงานประเด็นเดียวกัน และแนวตั้งคือการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่ขยายครอบคลุมพื้นที่
2. การจัดทำข้อมูลจากหลายแหล่ง การตรวจสอบข้อเท็จจริงในพื้นที่ การนำเสนอข้อเสนอแนะอย่างตรงไปตรงมาและต่อเนื่อง
3. การสื่อสารสาธารณะอย่างต่อเนื่องทำให้มีการติดตาม
4. แหล่งทุนที่มาจากหลากหลายช่องทาง เช่น องค์กรแหล่งทุนทำงานตามโครงการ แหล่งทุนจากการรับบริจาค และการรวบรวมกันทำงาน โดยไม่มีแหล่งทุน
5. การใช้กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมในชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่ เป็นเครื่องมือ ในการเชื่อม หรือ ร้อยต่อกกลุ่มเป้าหมาย
6. การค้นพบ 7 ปี คือ 1.ปัญหา ต้องค้นหาปัญหาให้เจอ 2.ปัญญา ใช้ปัญญา 3.ปรับ ลงมือปรับ 4. เปลี่ยน ประเมินการเปลี่ยนแปลง 5.ปลูก สร้างให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลง 6.ปั้น การผลักดัน 7.การสร้างแรงบันดาลใจ นำมาใช้ในกระบวนการทำงาน
7. การสร้างความไว้วางใจระยะยาว เช่นการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายเดิมมาเป็นเวลา 7-8 ปี
เป้าหมายในการทำงานในอนาคตขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านเด็ก
  1. การสร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนงานที่ดำเนินการอยู่เดิมให้ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้
  2. การดูแลพัฒนาเด็ก และ ดูแลเด็กกลุ่มเสี่ยงที่จะถูกใช้ประโยชน์ในอนาคต อาทิเช่น ในครอบครัวที่ ได้รับผลกระทบทางคดีความมั่นคง
  3. การขยายทุนการศึกษาให้เด็กเพิ่มขึ้น
  4. การส่งเสริมให้เด็กได้รับสิทธิต่างๆอย่างครบถ้วนเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็น
  5. การติดตามกลุ่มเป้าหมายเดิมที่ได้รับการพัฒนาและต่อยอดการพัฒนาศักยภาพของเด็กต่อไป
  6. การขับเคลื่อนประเด็นเด็กและเยาวชน ให้เกิดการขับเคลื่อนในพื้นที่เปิดมากขึ้น ในเชิงประเด็น การสื่อสารของเด็ก ความรู้ของเยาวชน
  7. การสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศที่จะแบ่งปันทรัพยากรบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อมาพัฒนาศักยภาพเด็กโดยการแลกเปลี่ยนบุคลากร ซึ่งเป็นประโยชน์จากการใช้ภาษามลายู

8. การพัฒนาสิทธิของการเป็นชนกลุ่มน้อย เรื่องความเป็นมลายู เรื่องอัตลักษณ์ และการส่งเสริมเรื่องสันติภาพ

การถอดบทเรียนการทำงานด้านเด็กในจังหวัดชายแดนใต้จำนวน 10 องค์กร โดยใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งการวิเคราะห์จะวิเคราะห์การทำงานองค์กร 10 องค์กรที่ทำงานในปี 2559 ได้ผลดังนี้

การวิเคราะห์โดย SWOT

S หรือ Strengths (จุดแข็ง) หมายถึง ปัจจัยต่างๆภายในองค์กร ที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งหรือเป็นจุดแข็งขององค์กรที่จะนำไปสู่การผลสำเร็จในการทำงาน และ เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายใน เช่น จุดแข็งด้านการเงิน ด้านการออกแบบ โครงการ ด้านทรัพยากรบุคคล การใช้ประโยชน์จากจุดแข็งเหล่านี้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงานซึ่งพบว่าองค์กรด้านเด็กมีจุดแข็งดังนี้

1. มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงาน การกำหนดประเด็นที่ชัดเจน เรื่องประเด็นเยาวชน
2. มีทักษะ องค์ความรู้ในการทำงาน และมีองค์ความรู้ที่หลากหลายและสามารถมาเชื่อมโยงในการทำงานได้

1. มีความคล่องตัวในการทำงาน
2. การตัดสินใจรวดเร็ว
3. ทำงานเป็นทีม
4. องค์กรด้านเด็กเป็นที่ยอมรับของชุมชนทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
5. มีการประเมิน ติดตามกลุ่มเป้าหมาย และมีระบบการติดตามงานในระบบขององค์กร

W หรือ Weaknesses (จุดอ่อน) หมายถึง ปัจจัยต่างๆภายในองค์กรที่ทำให้เกิดความอ่อนแอ หรือเป็นจุดอ่อนนำไปสู่การความล้มเหลวในการทำโครงการ เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพภายในซึ่งองค์กรต่างๆจะต้องหาวิธีแก้ไขปัญหานั้นให้ได้ซึ่งองค์กรด้านเด็กมีจุดอ่อนดังนี้

1. ภาพลักษณ์บุคลากรทำให้องค์กรขาดความน่าเชื่อถือ
2. ความเป็นทีมงานผู้ชายจึงถูกเพ่งเล็งจากทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง
3. จำนวนบุคลากรมีน้อย
4. งบประมาณมีไม่ต่อเนื่อง
5. ไม่มีฐานข้อมูลเด็ก
6. วัฒนธรรมองค์กรเช่นการไม่ตรงต่อเวลาในการนัดหมายหรือทำงาน

7. มีช่องว่างระหว่างวัยเพศในการทำงานเช่นทีมงานเป็นผู้ใหญ่แต่ทำงานกับเด็กวัยรุ่น หรือความเป็นเพศหญิงหรือชาย

•O หรือ Opportunities (โอกาส) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ ภายนอกองค์กรที่เอื้อประโยชน์ให้ซึ่งเป็นโอกาสที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินงาน เช่น แหล่งทุน แนวโน้มประเด็นที่โลกสนใจ องค์กรด้านเด็กมีโอกาในการทำงาน ดังนี้

1. บางองค์กรมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานรัฐจึงสามารถผลักดันประเด็นต่างๆ ได้
2. ปัจจุบันครอบครัวให้ความสำคัญกับการศึกษามาก การศึกษาได้รับการพัฒนาดีขึ้น การมีส่วนร่วมของเด็กดีขึ้นแต่ต้องพัฒนาศักยภาพของเด็ก พิสูจน์ตัวเองโดยผู้ใหญ่เปิดโอกาส
3. มีการแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับระหว่างประเทศ
4. มีแหล่งทุนสนับสนุนทั้งในระดับชุมชน ส่วนกลางและระหว่างประเทศ

T หรือ Threats(อุปสรรค) หมายถึง ปัจจัยต่างๆภายนอกองค์กรที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก องค์กรจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การทำงานให้สอดคล้องและพยายามขจัดปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้หมดไปทั้งนี้องค์กรมีอุปสรรคในการทำงานดังนี้

1. ชาวบ้านไม่เข้าใจการทำงานบ้างพื้นที่ไม่ต้อนรับ
2. หน่วยงานความมั่นคงไม่เข้าใจการทำงานด้านการปกป้องสิทธิมนุษยชน
3. การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ห่างไกล
4. การยอมรับจากกลุ่มเป้าหมาย
5. กลุ่มเป้าหมาย เพิ่มขึ้น
6. การขับเคลื่อนในประเด็นเด็กอย่างลำบาก เพราะคนไม่มีความสนใจในประเด็นเด็กและเยาวชน
7. กลุ่มงานสื่อต่าง ๆ มีการทำประเด็นงานเด็กและเยาวชนมีเพียง บางประเด็น ต้องการให้มีการสื่อสารกับนักข่าวสื่ออื่น ๆ แนวทางการทำงานสื่อต้องมีความหลากหลาย
8. การส่งข้อมูลในการนำเสนอเรื่องราว มีน้อยกับองค์กรเด็กและเยาวชนมีน้อย
9. ผู้ใหญ่มีความรู้เรื่องสิทธิเด็กน้อย เรามีวิธีสื่อสารกับปัญหานี้อย่างไร ระดับชุมชนเราต้องใช้เวลา

<p>จุดแข็ง</p> <ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงาน การกำหนดประเด็นที่ชัดเจน เรื่องประเด็นเยาวชน ● มีทักษะ องค์ความรู้ในการทำงาน และมีองค์ความรู้ที่ความหลากหลาย ● มีความคล่องตัวในการทำงาน ● การตัดสินใจรวดเร็ว ● เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ● มีการประเมิน ติดตามกลุ่มเป้าหมาย และมีระบบการติดตามงานในระบบองค์กร ● มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงาน การกำหนดประเด็นที่ชัดเจน 	<p>จุดอ่อน</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ภาพลักษณ์บุคลากรทำให้องค์กรขาดความน่าเชื่อถือ ● ความเป็นทีมงานผู้ชายจึงถูกเพ่งเล็งจากทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ● จำนวนบุคลากรมีน้อย ● งบประมาณมีไม่ต่อเนื่อง ● ไม่มีฐานข้อมูลเด็ก ● วัฒนธรรมองค์กรเช่นการไม่ตรงต่อเวลาในการนัดหมายหรือทำงาน ● มีช่องว่างระหว่างวัยเพศในการทำงานเช่น ทีมงานเป็นผู้ใหญ่แต่ทำงานกับเด็กวัยรุ่น หรือ ความเป็นเพศหญิงหรือชาย
<p>โอกาส</p> <ul style="list-style-type: none"> ● บางองค์กรมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานรัฐจึงสามารถผลักดันประเด็นต่างๆ ได้ ● ปัจจุบันครอบครัวให้ความสำคัญกับการศึกษามาก การศึกษาได้รับการพัฒนาดีขึ้น การมีส่วนร่วมของเด็กดีขึ้นแต่ต้องพัฒนาศักยภาพของเด็ก พิสูจน์ตัวเองโดยผู้ใหญ่เปิด โอกาส ● มีการแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับระหว่างประเทศ ● มีแหล่งทุนสนับสนุนทั้งในระดับชุมชน ส่วนกลางและระหว่างประเทศ 	<p>อุปสรรค</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ชาวบ้านไม่เข้าใจการทำงานบ้างพื้นที่ไม่ต้อนรับ ● หน่วยงานความมั่นคงไม่เข้าใจการทำงานด้านการปกป้องสิทธิมนุษยชน ● การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ห่างไกล ● การยอมรับจากกลุ่มเป้าหมาย ● กลุ่มเป้าหมาย เพิ่มขึ้น ● การขับเคลื่อนในประเด็นเด็กอย่างลำบาก เพราะคนไม่มีความสนใจในประเด็นเด็กและเยาวชน ● ต้องการให้มีการสื่อสารกับนักข่าวสื่ออื่น ๆ ● แนวทางการทำงานสื่อต้องมีความหลากหลาย ● การส่งข้อมูลในการนำเสนอเรื่องราว มีน้อยกับองค์กรเด็กและเยาวชนมีน้อย ● ผู้ใหญ่มีความรู้เรื่องสิทธิเด็กน้อย เรามีวิธีสื่อสารกับปัญหานี้อย่างไร ระดับชุมชนเราต้องใช้เวลา

จากผลการวิเคราะห์ SWOT สามารถนำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ให้กับเครือข่ายองค์กรที่ทำงานเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กดังนี้

ข้อเสนอแนะในการวางยุทธศาสตร์การทำงานขององค์กรด้านเด็ก

1. ขยายกลุ่มเป้าหมายในการทำงานทั้งในแนวราบคือกลุ่มเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และกำหนดประเด็นในการทำงานด้านเด็กให้ชัดเจนยิ่งขึ้นและดำเนินการส่งต่อผลการทำงานไปยังผู้ที่มีบทบาทในระดับนโยบายเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กในระดับโครงสร้างโดยการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. การทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยอาศัยการเชื่อมความสัมพันธ์กับองค์กรที่สามารถเข้าถึงหน่วยงานรัฐเพื่อการผลักดันการแก้ปัญหาในทุกกระดับ
3. การวางแผนการจัดหาแหล่งทุนในการทำงานเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กให้มีความต่อเนื่องและหลายช่องทางเพื่อการทำงานในระยะยาวซึ่งจะส่งผลดีต่อความต่อเนื่องและการวัดผลสำเร็จที่ประเมินจากการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของเด็ก
4. พัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กร กลุ่มเป้าหมาย และส่งเสริมการทำงานให้เข้าถึงการทำงานในระดับชาติและระหว่างประเทศ
5. ควรมีการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องและมีกลไกในการติดตามผลการปกป้องคุ้มครองเด็กเพื่อสร้างความไว้วางใจและเกิดเครือข่ายต่อไป
6. การทำงานการปกป้องคุ้มครองเด็กควรทำงานเป็นเครือข่ายเพื่อเกิดพลังอำนาจในการต่อรองกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

สถานการณ์ความไม่สงบผ่านมา 13 ปีในปี 2559 แต่สถานการณ์ความไม่สงบไม่ได้เปลี่ยนแปลงในแง่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็ก การละเมิดเกิดขึ้นจากการกระทำของผู้ที่มีอาวุธทั้งสองฝ่าย การใช้อาวุธไม่ได้ค้ำประกันว่าผู้ถูกกระทำคือใคร เด็ก ผู้หญิง คนที่ไร้อาวุธ มีฐานะเท่าเทียมในการต่อสู้หรือไม่ ในฝั่งตรงข้ามรัฐอ้างความต้องการทางการเมืองในขณะที่ปฏิบัติการฝ่ายรัฐบาลอ้างความมั่นคงภายในของประเทศ ผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่เพียงเกิดขึ้นในระยะสั้นหลังเหตุการณ์ความไม่สงบนั้นจบลง แต่ชีวิตเด็กคนหนึ่งได้เปลี่ยนแปลง ความฝัน ความหวัง และ โอกาสในชีวิตของตนเองไปอย่างสิ้นเชิงชนิดที่ไม่สามารถเรียกเวลาย้อนกลับมาได้

ถึงแม้มีการสนับสนุนการทำงานโดยแหล่งทุนทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับส่วนกลาง และระหว่างประเทศมากมาย แต่การไม่ได้สร้างตัวชี้วัดของการพิจารณาผลลัพธ์ที่ชัดเจนในการปกป้องคุ้มครองเด็กจึงทำให้การกำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงานกระจุกไปที่การทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ในการเยียวยาหรือพัฒนาในระยะสั้น ในขณะที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบมาตลอด 13 ปี ได้ทำลายวิถีชีวิตเด็กทั่วไป การปกป้องคุ้มครองเด็กจึงต้องมองหายุทธศาสตร์ในการทำงานระยะยาว และ ควรให้ความสำคัญในมิติทางด้านจิตใจเด็กทุกคน เพราะการที่เด็กอยู่ในสถานะที่ไม่มีความมั่นคงปลอดภัยในระยะยาวทำให้เด็กมองไม่เห็นความสำคัญของการมีชีวิตอยู่ในอนาคตของตนเอง จึงใช้ชีวิตอย่างไร้ร่องรอยและมีความเสี่ยงในการถูกชักจูงหรือถูกนำไปแสวงหาผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในขบวนการยาเสพติด การไม่เรียนหนังสือทั้งระบบสามัญและศาสนา การเข้าร่วมในการใช้อาวุธทั้งสองฝ่าย ซึ่งการที่เขามีความหวังในอนาคตคงจะดีกว่าการที่เขาปฏิบัติการทางทหารและเสียชีวิตในวัยที่ไม่เกินอายุ 18 ปี

สิ่งสำคัญที่รัฐบาลโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐที่ทำงานในพื้นที่ และ ฝ่ายตรงข้ามรัฐ ต้องคำนึงปฏิบัติการต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อเด็กอย่างจริงจัง ไม่เพียงเฉพาะปฏิบัติการทางทหารเท่านั้น แต่การใช้สื่อทางเลือก ไม่ว่าจะเป็นการส่งภาพ หรือนำเสนอภาพที่มีความรุนแรง ไปยังประชาชนทั่วไปหรือพลเรือน ที่มีเด็กอยู่ในปกครองก็ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านจิตใจต่อเด็กทั้งสิ้น

การปกป้องคุ้มครองเด็กไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานราชการเท่านั้น หน้าที่เป็นของทุกคนที่ต้องตระหนักและร่วมมือกันเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก เพื่อสร้างความมั่นคงยั่งยืนของประเทศในอนาคตที่มีเด็กเป็นฐานของสังคมที่แข็งแกร่งต่อไป แต่การเติบโตมาในภาวะแวดล้อมที่ไม่ปกติและไม่เอื้อต่อการพัฒนาจึงไม่ใช่หนทางที่ดีหนักดังนั้นทุกฝ่ายควรร่วมมือกันดำเนินการในการสร้างสถานะแวดล้อมที่ดีให้เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อ

เด็ก

1. ควรมีการพัฒนาศักยภาพเด็กทั้งสิทธิของเด็กเองที่ควรรับรู้
2. ควรมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน
3. ควรมีวิธีการสื่อสารกับผู้ปกครองเมื่อมีการกล่าวหาเด็กหรือดำเนินคดีกับเด็ก

ผู้ปกครอง

1. ควรพัฒนาศักยภาพในการสื่อสารเรื่องสถานการณ์ความไม่สงบกับเด็ก และวิธีการปกป้องเด็กจากภัยความไม่สงบ
2. ในกรณีที่เด็กหรือผู้ปกครองเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงผู้ปกครองควรมีทักษะในการสื่อสารกับเด็กและวิธีการดูแลสภาพจิตใจเด็ก
3. ผู้ปกครองควรดูแลเด็กจากการถูกนำไปใช้ประโยชน์ เช่น ทหารเด็ก

ชุมชน

1. ชุมชนควรส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสิทธิเด็กเพื่อสร้างการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของเด็กและการปกป้องคุ้มครองเด็ก
2. ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินการแผนฟื้นฟูสำหรับเด็ก เช่น การให้คำปรึกษาโดยผู้แทนชุมชน การให้คำปรึกษา หรือโปรแกรมของการบริการสาธารณะที่สร้างสรรค์

รัฐ

1. กระบวนการสร้างสันติภาพเป็นการสร้างความมั่นคงปลอดภัยที่ยั่งยืนให้กับเด็ก รัฐควรแสวงหาความร่วมมือและสนับสนุนกระบวนการนี้ และสร้างกลไกในการขับเคลื่อนให้ต่อเนื่องและเกิดสันติภาพที่ยั่งยืน
2. ยุติการให้เด็กเกี่ยวข้องหรือใกล้ชิดกองกำลังที่ปฏิบัติการทางทหารไม่ว่าจะเป็นในการกระทำที่สนับสนุนก็ตามเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากอันตรายทั้งปวงที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก
3. รัฐควรมีมาตรการในการป้องกัน ควบคุมการเคลื่อนย้ายอาวุธ ในทุกพื้นที่
4. รัฐควรมีมาตรการด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เป็นระบบการคุ้มครองเด็กที่สอดคล้องในระดับประเทศและสากล ตัวอย่างเช่นการมีส่วนร่วมจากผู้แทนจากตำรวจผู้พิพากษาและสวัสดิการและการศึกษาหน่วยงานควรจะทำงานร่วมกันเพื่อให้การตอบสนองที่เหมาะสมที่สุดต่อเด็ก และควรจะมีนโยบายที่ในการปกป้องคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงทุกรูปแบบโดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายที่อาจจะละเมิดเด็กซ้ำ

5. รัฐควรยกเลิกการใช้กฎหมายพิเศษกับเด็ก และในกรณีที่มีการบังคับใช้กฎหมายจำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายที่จะฟื้นฟูเด็กและเบี่ยงเบนความสนใจพวกเขาออกไปจากการใช้ความรุนแรง
6. ควรดำเนินการดูแลสภาพจิตใจเด็ก การส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ และดูแลครอบครัวเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความเสี่ยง และมีกระบวนการปกป้องเด็กเมื่อกลับคืนสู่สังคม
7. ควรมีการประเมินสภาพจิตใจเด็กในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เพื่อการดูแลเด็กที่อยู่ภายในสถานการณ์ความไม่สงบและวางแผนการดูแลสภาพจิตใจและปัญหาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมทั้งจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และ องค์กรพัฒนาเอกชน

ขบวนการปลดปล่อยปาตานี

1. ยุติการให้เด็กเกี่ยวข้องหรือใกล้ชิดกองกำลังที่ปฏิบัติการทางทหารไม่ว่าจะเป็นในการกระทำที่สนับสนุนก็ตามเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากอันตรายทั้งปวงที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก
2. ยุติการใช้ระเบิดในที่สาธารณะหรือที่ที่มีความเสี่ยงที่จะเกิดผลกระทบต่อเด็ก
3. ควรเข้าร่วมในกระบวนการสันติภาพเพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็กอย่างยั่งยืน